

מאמר מקורי

איזה מין נשיא: פרשת משה קצב כנקודת מפנה בשיח התקשורת על עבירות מין בישראל

אודליה דיין-גבאי*

תקציר

המאמר מציג, בוחן ומנתח את הנרטיבים בעיתונים **ידיעות אחרונות** והארץ בסיקור של 'פרשת קצב'. הפרשה הפלילית במרכזה ניצב משה קצב, נשיאה השמיני של מדינת ישראל, שהואשם והורשע בשורה של עבירות מין. ניתוח הנרטיבים מאפשר את חשיפת התפיסות והאידיאולוגיות הגלומות בדיווחים בכל הנוגע לתקיפות מיניות בכלל, ותקיפות מיניות באמצעות מרות וכוח השררה בפרט. המאמר משיב על השאלה האם השיח התקשורתי משמר או קורא תיגר על התפיסות הסטריאוטיפיות בנוגע לאלימות מינית נגד נשים. הניתוח הנרטיבי מתייחס לסיקור התקשורתי בין השנים 2006–2011 ומשלב ניתוח שיח ביקורתי, המבוסס על ההנחה כי השפה המרכיבה את הטקסט היא גורם מרכזי בעיצוב התודעה. לפי ממצאי המחקר ניתן לסמן את 'פרשת קצב' כקו פרשת המים בנוגע ליחס החברה לאלימות מינית כלפי נשים. וזאת, תוך שילוב נקודת מבט עכשווית, שנתיים לאחר תחילת מחאת #MeToo העולמית. המחקר מצא הבדלים בין הנרטיבים המרכזיים בשני העיתונים: בעוד **ידיעות אחרונות** נרטיב העל הוא דרמטיזציה; **בהארץ** נרטיב העל הוא משפטי ומנוכר. אך, למרות ההבדלים, בסיקור הפרשה שעיקרה הוא פגיעה מינית בנשים שני הנרטיבים אינם מציגים עמדה ברורה נגד אלימות מינית כלפי נשים.

הקדמה

'פרשת קצב' היא אחת מהפרשות הפליליות החמורות ביותר בתולדות מדינת ישראל, שבמהלכה עשר נשים שעבדו עם משה קצב, נשיאה השמיני של מדינת ישראל, העידו בפני חוקרי המשטרה כי הוא תקף אותן מינית בתקופות שונות בקריירה הציבורית שלו. קצב נאשם והורשע בשורה של עבירות מין שבראשן החמורה מכל, עבירת אונס. בית המשפט העליון גזר עליו שבע שנות מאסר בפועל, שנתיים על תנאי ותשלום פיצוי על סך 100 אלף שקלים למתלוננת א' ו-25 אלף שקלים למתלוננת ל'. השיח התקשורתי ואתו השיח הציבורי על אודות 'פרשת קצב' היכו גלים והנושא זכה לסיקור גם בתקשורת הבין-לאומית. כיאה לשערוריה תקשורתית המשלבת דמות ציבורית במעמד גבוה, מין, מוסריות מפקפקת וחשד לפלילים, מרחבי השיח הוצפו בדיווחים, פרשנויות ודעות (Lull & Hinerman, 1997; Thompson, 2000). הרשעת נשיא המדינה בעבירות חמורות

* אודליה דיין-גבאי (odeldayan@gmail.com), חיבור לשם קבלת תואר מוסמך. האוניברסיטה העברית

בירושלים.

אלו הביאה לכך שהמוסד הציבורי הגבוה והממלכתי ביותר, מוסד נשיא המדינה, נפגע אנושות. ניתן לומר כי 'פרשת קצב' הרעידה את אמות הסיפים של החברה הישראלית. המאמר בוחן את הסיקור התקשורתי של 'פרשת קצב' משנת 2006 ועד 2011 בשני עיתונים מרכזיים: **ידיעות אחרונות והארץ**. שני עיתונים אלו מרכזיים בשיח הציבורי הן מבחינת תפוצה והן מבחינת ייצוג של סוגות העיתון הדומיננטיות. **ידיעות אחרונות** נחשב עיתון פופולארי ובעל התפוצה הגדולה בעת תקופת הסיקור (אברהם, 2012). **הארץ** נחשב איכותי ופונה לקהל קוראים ספציפי (קמה, Lehman-Wilzig & Seletzky, 2010; 2005). שני העיתונים מספקים למחקר ייצוג של פרופיל קוראים רחב ומגוון. לנוכח מרכזיותה של הפרשה בציבוריות הישראלית וריבוי תופעת התקיפות המיניות בישראל, מאמר זה עוסק ב'פרשת קצב' מנקודת מבט פמיניסטית ומתייחס גם לתופעת #MeToo, אחת התופעות התקשורתיות החשובות והמעניינות ביותר שהתרחשו בשנתיים האחרונות. מאמר זה רואה אור שנתיים לאחר שקמפיין #MeToo פרץ לתודעה בשנת 2017. עובדה זו מאפשרת קריאה מעמיקה משום שאפשר לקשר את 'פרשת קצב' להקשר חברתי רחב ועכשווי. וזאת, תוך הכרה ב #MeToo כביטוי לתהליך חברתי גלובלי שהחברות הישראלית והעולמית עברו ועודן עוברות במאבק בתופעת האלימות המינית נגד נשים¹.

שני אירועים מרכזיים חוללו מהפך: הראשון היה החשיפה של פגיעות מיניות, שחוו שחקניות הוליווד מפורסמות במקום עבודתן מצידו של הארווי וויינסטין (Harvey Weinstein), מפיק ובמאי בכיר בתעשיית הסרטים האמריקאית (Boyle & Rathnayake, 2019). השני היה ציוץ הטוויטר (Twitter) של השחקנית האמריקנית אליסה מילאנו (Alyssa Milano) באוקטובר 2017², בו היא מעודדת נשים שנפגעו מינית להשתמש בביטוי "גם אני" (MeToo) בצירוף 'האשטאג' (Hashtag, או בעברית תג הקבוצה) ברשתות החברתיות. אירועים אלו גרמו לכך שקמפיין #MeToo הפך במהרה למחאה רחבת היקף, המציפה את שכיחות האלימות המינית כלפי נשים על הבמה הגדולה בעולם. כבר ביומו הראשון נרשמו כחצי מיליון אזכורים ברחבי העולם. בדצמבר 2018 נרשמו מעל 100 מיליון אזכורים לקמפיין ברחבי העולם ומעל 75 אלף התייחסויות ברשת הישראלית. למעשה, מדובר באחת מתופעות הרשת הגדולות ביותר בעולם עד היום³. הביטוי "Me Too" הפך למטבע לשון ברשת ומחוצה לה וככזה הפך טבוע בשיח על פגיעות מיניות.

הנתונים על אודות מחאת MeToo, שסוקרה בכל אמצעי התקשורת, מחזקים את הטענה כי על מנת להבין ולהכיר לעומק תהליכים חברתיים יש להביט במערכות התקשורת שלה. המרחב התקשורתי מהווה סוכן חיברות מרכזי בעיצוב דעות של צרכני התקשורת, בין אם הם נמנים עם מקבלי ההחלטות ובין אם עם הציבור הרחב. מתוך הבנה זו, טוען המאמר כי הסתכלות ביקורתית של התקשורת על עצמה תוך הכרה של ספרות טראומה תתרום ליצירת סיקור הוגן ואחראי של פגיעות מיניות ותגרום לניפוץ סטריאוטיפים. תפיסה זו נשענת על ההכרה בכך שהשפה הינה מדיום של כוח (באטלר, 2001) ובכוחה לעצב את דעת הקהל ולתרום למיגור דעות קדומות, המקשות על זיהוי התנהגות הפוגעים כהתנהגות אלימה ופוגענית (קמיר, 2002; Benedict, 1992). על כן, חשוב לבחון מהם הנרטיבים שמאמצת התקשורת בסיקור של פגיעות מיניות. במחקר זה אמנם נמצאו

הבדלים מהותיים בין סיקור הארץ לבין ידיעות אחרונות של 'פרשת קצב', אך בשניהם בלט היעדר התייחסות מספקת לחיבור המקרה לקיומה של תופעה רחבה של פגיעות מיניות בנשים. למרות זאת ותוך התייחסות המחקר לקמפיין MeToo, ניתן לסמן את השיח התקשורתי בעקבות הרשעת משה קצב כנקודת מפנה ביחס התקשורת לעבירות מין בישראל בכלל, ולניצול כוח השררה לניצול מיני בפרט.

רקע תיאורי

תופעת האלימות המינית

בבואנו להתייחס לספרות הטראומה בהקשר של פגיעות מיניות בנשים, יש להכיר בהמשגת התקיפה המינית כתופעה חברתית, בה תקיפה וניצול מיני הם ביטויים של שימוש במין לשם קביעת ושימור ההיררכיה בין גברים לנשים (להב, 2008; נגבי, 2009; קופפר, 2007). המשגה זו מתבססת, בין היתר, על ממצאים מחקרניים המצביעים על קשר בין מידת הפטריארכליות של חברות שונות לבין שיעור התקיפות המיניות בהן (קופפר, 2007). כמו כן, יש להכיר בפן המגדרי הבולט בתקיפות מיניות מאחר ולרוב מדובר בגברים (97.7%) הפוגעים בנשים (89%) (איגוד מרכזי הסיוע, 2018). יתרה מכך, על פי הסטטיסטיקה, אחת מתוך שלוש נשים תותקף מינית במהלך חייה (להב, 2008; מקינון, 2005; קמיר, 2002) ולטענת עמותת 'אחת מתוך אחת' כל אישה עוברת הטרדה מינית בחייה (סער, 2017; עמית, 2015).

לספרות הטראומה בהקשר של פגיעות מיניות בנשים חשיבות רבה לצורך הבנת התופעה. התייחסות לזווית הפסיכולוגית מספקת הבנה מעמיקה על השפעתן של פגיעות מיניות על נשים. כמו כן היא פותחת צוהר להכרת מנעד התגובות לפגיעות המיניות. בכך מתאפשרת הבנה של תופעת האלימות המינית נגד נשים ובד בבד מתאפשרת היכולת לזהות דעות סטריאוטיפיות בנושא ולהתנגד להן. דוגמה לכך היא התופעה ששפלה (Scheppele, 1992) כינתה "סיפורים משתנים" ("shifting stories"), במסגרתה נשים שהיו קורבן לאלימות מינית משנות את הדיווח, עורכות שינויים בסיפור האירועים, לעיתים תוך שימוש בשתיקות ארוכות ובהיסוסים. אמנם זו תופעה נפוצה בקרב קורבנות לעבירות מין, אך מי שאינו בקיא בכך יכול בטעות לפרש את השינויים, השתיקות וההיסוס כעדות לאי אמינותן (אלמוג, 2009).

פרט לזווית הפסיכולוגית, הפנים-נפשית, בהקשר של פגיעות מיניות, יש להתייחס גם להקשר החברתי או הפוליטי (שדמי, 2003). את הטראומה הנלווית לאלימות המינית ניתן להסביר גם כ"טראומה עיקשת", טראומה המשכית המציבה איום קבוע לעצמי (זיו, 2012). אין להסתפק בסימונה כאירוע בעל התחלה, אמצע וסוף. על פי הטעון הפמיניסטי, אלימות מינית היא טרור מיני (להב, 2008; קמיר, 2007). נשים חשופות לקיומה של אלימות מינית כחלק משגרת חייהן, גם אם לא נפגעו באופן ישיר ממנה. כלומר, נשים מתחברות במציאות חברתית בה עצם היותן נשים הופך אותן לקורבן פוטנציאלי לאונס. מדובר במציאות קיומית של חרדה ואיום בעצימות משתנה (קמיר, 2007). האיום מרחף מעל מציאות חייהן, מגביל את תנועתן, את מרחב הפעולה שלהן,

הזמנים בהם הן נמצאות במרחב הציבורי ואף את לבושן (Meyers, 1997). בהמשך לטיעונים אלו, גם נתוני 'סקר ביטחון אישי' של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (למ"ס, 2018) מעידים כי תחושת הביטחון האישי באופן כללי גבוהה יותר בקרב גברים בהשוואה לנשים. מציאות חברתית זו הינה תוצר של ההבניה התרבותית של מיניות הגברים שנועדה כביכול לצורך שליטה בשילוב אקראיות שרירותית (להב, 2008). כלומר, אין לדעת מתי תתפרץ האלימות, ואין לדעת מי תהיה הקורבן הבא או התוקף הבא. אי הידיעה וחוסר יכולת השליטה מעלים את מפלס החרדה ומהווים מקור לשליטה וכוח בחייהן של נשים באשר הן. מתוך רצון להחזיר את השליטה בחייהן, אלימות מינית לרוב נתפסת כמקרה פרטני, אם כ'מזל רע' (להיות במקום הלא נכון בזמן הלא נכון) ואם כתוצר של פעולות מסוימות שנקטו או לא ננקטו על ידי הקורבן. קרי, היא כנראה לא נזהרה, לא התנגדה, לא היתה ברורה, אולי אפילו "הזמינה" את התקיפה בלבושה או בהתנהגותה. תפיסה זו מזינה דעות קדומות סביב פרופיל והתנהגות הנתקפת ומפנה אצבע מאשימה כלפי הקורבן ולא כלפי המציאות החברתית.

כאמור, אונס ותקיפות מיניות על ידי גברים נשענים על שלל דעות קדומות ופטריארכליות (קמיר, 2002; Benedict, 1992). דעות קדומות קיימות גם סביב פרופיל התוקף המזוהה כגבר זר, חולה נפש ו/או סוטה, בן מיעוטים או ממעמד חברתי-כלכלי נמוך. הדעות הקדומות מתקיימות גם בנוגע לאופן בו הקורבן אמורה להגיב בזמן התקיפה ולאחריה: החל מהתנגדות ממשית עד כדי סיכון חיייה ותלונה במשטרה באופן מיידי (להב, 2008, 2006; נגבי, 2009; קופפר, 2007; קמיר, 2002). אך בפועל, מרבית מקרי האונס הם מצד גברים 'נורמטיביים' המוכרים לנפגעת (איגוד מרכזי הסיוע, 2018; סבה וליבן-קובי, 1995). כמו כן, התנהגותן של נשים אינה רלוונטית לסיכוי שלהן ליפול קורבן לאונס (מור, 2011). מרבית הנשים אינן נלחמות אם מתוך מנגנון הגנה טבעי הבא לידי ביטוי ב'קיפאון' ואם מתוך הערכה כי הנזק בהתנגדות יעלה על התועלת (ולראיה, 20% ממקרי האונס מסתיימים ברצח). יתרה מכך, מרבית הנשים נוטות לא להגיש תלונה במשטרה כלל ולא באופן מיידי בפרט (נגבי, 2009; קמיר, 2002). לפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (למ"ס, 2018), כמעט אף אחת (97%) מנפגעות הטרדה מינית לא הגישו תלונה במשטרה. על כך מעיד גם הקמפיין #WhyIDidntReport בעברית #לא_התלוננתי, שהפך לתופעת אינטרנט עולמית והופץ ברשתות החברתיות השונות שנה לאחר פרוץ #MeToo וכהמשך ישיר שלה (מורדל, 2018; Boyle & Rathnayake, 2019). קמפיין זה פרץ בעקבות פרשת מינוי השופט בֶּרֶט קבאנו (Brett Kavanaugh) לבית המשפט העליון בארצות הברית לאחר שמספר נשים ובהן פרופ' כריסטין פורד (Christine Ford) העידו על פגיעות מיניות מצידו. תופעת האינטרנט הזו הביאה מאות אלפי נשים וגברים לכתוב מדוע בחרו לא להגיש תלונה כאשר הותקפו מינית (אלון, 2018; זלקינד, 2018; סער, 2017). העדויות שנחשפו בקמפיין משקפות חוסר אמון עמוק בשרותי המדינה וביכולתם להשיג צדק או ריפוי עבור הנפגעות והנפגעים. נושא זה מתקשר עם העובדה כי 92% מהתיקים על הטרדה מינית בישראל נסגרים בלי שיוגש כתב אישום (זלקינד, 2018).

מיתוס נוסף בהקשר של מקרי אונס הינו סביב מניע התאווה (להב, 2008). כאילו מדובר במשיכה מינית שיצאה מכלל שליטה, ולא בפשע אלימות. אך מחקרים מבהירים כי אונס הוא פשע מין שמקורו בהבניה תרבותית של מיניות הגברים הכרוכה בשאיפה לשליטה ובאלימות ולא בדחף ביולוגי בלתי נשלט. כלומר, התרבות היא גורם מרכזי בעיצוב התנהגות אלימה כלפי נשים; ההבניה התרבותית של גבריות ונשיות מעצבת את יחסם למין (נגבי, 2009; קמיר, 2002).

פגיעות מיניות במסגרת יחסי עבודה

בדומה לאפיון המגדרי של כלל תופעת האלימות המינית, גם בנושא הטרדות מיניות במקום העבודה נשים הן הרוב המכריע של נפגעי עבירה זו וגברים הם הרוב המוחלט של מבצעי העבירה (איגוד מרכזי הסיוע, 2018; הקר, 2001; מור, 2011; 1997; Blackstone & Gardner, 2018). כך גם לפי הנתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (למ"ס, 2018) המעידים כי השיעור הגבוה ביותר של הטרדה מינית נמצא בקרב נשים צעירות בנות 20-34 (7.5% לעומת 2.0% בקרב הגברים שהוטרדו), וכי מדובר בשיעור הגבוה ביותר של פגיעה מעבריינות בכל קבוצות המין והגיל. כמו כן, חשוב להכיר במגוון ההשלכות של הטרדות מיניות במקום העבודה מלבד ההשפעה על בריאותן הגופנית והנפשית. אחת ההשלכות היא פגיעה במקור פרנסתן, אם עקב פיטוריהן, העברה מתפקידן או התנכלות מצד המערכת (מור, 2011; Blackstone & Gardner, 2018). פגיעתן של נשים בשל הטרדה מינית יכולה לבוא לביטוי גם בהיעדרויות ממקום העבודה, ירידה בפריון העבודה ואי רצון לחזור לשוק התעסוקה לחלוטין (הריס ופיכטלברג-ברמץ, 2012).

ניתן להצביע על מגמת עלייה במהלך השנים בפניות בנושא הטרדות מיניות במקום העבודה. לנתונים אלו חשוב להתייחס תוך הכרה בבולטותם של שני מקרים על ציר הזמן: האחד, בשנת 2012, כאשר משה קצב החל לרצות את עונשו על עבירות מין במסגרת יחסי עבודה. השני, מחאת #MeToo הנחשבת לאחת מתופעות הרשת הגדולות ביותר בעולם עד היום (מורדל, 2018). מגמת העליה בפניות ניכרת בנתונים ודוחות רבים ומגוונים. הדוח השנתי של איגוד מרכזי הסיוע לשנת 2018 מציג עליה בשיעור הפניות הנוגעות למסגרת יחסי עבודה או לשירות צבאי בין השנים 2012—2017. כמו כן, מוצגת עליה גם בנתוני המשטרה על פתיחת תיקי עבירות מין והטרדה מינית בשנת 2017 לעומת 2012, תוך עליה משמעותית של 85% בפתיחת תיקים של עבירה מסוג הטרדה מינית (1,353 ב-2017, לעומת 730 תיקים ב-2012). גם הנתונים מבית הדין לעבודה מציגים עליה במספר תיקי הטרדה המינית שנפתחו בבית דין לעבודה: בשנת 2012 נפתחו 46 תיקים בנושא ובשנת 2017 נפתחו 77 תיקים (איגוד מרכזי הסיוע, 2018). כמו כן, שדולת הנשים בישראל, המפעילה קו פתוח בנושא הטרדות מיניות במקום העבודה, מדווחת על עליה של 300 אחוזים במספר הפניות בשנה שלאחר קמפיין #MeToo, 102 פניות לעומת 31 (זלקינד, 2018). נציבות שירות המדינה מציגה עליה של 70% במספר הפניות בנושאים של הטרדות מיניות ועבירות מין, כאשר הדוח מציין בפירוש כי נקודת המפנה חלה בהתאמה לתחילתו של קמפיין #MeToo וכי למרות העליה המשמעותית אין ספק כי עדיין מדובר בנושא המצוי בתת דיווח (נציבות שירות המדינה, 2019).

ייצוג עבירות מין בתקשורת

עם חלוף השנים ניכרת מגמת עלייה בדיווח העיתונאי על אלימות מינית (קורן, 2019; Carter, ; 2019; Dowler, 2006; 1998). אך למרות שהסיקור העיתונאי של תקיפות מיניות בכלל ואונס בפרט אכן מעלה תופעה זו לשיח הציבורי (למיש, 2007), הייצוג התקשורתי של אונס מתגלה כבעייתי בעולם (Benedict, 1992) ובארץ (איגוד מרכזי הסיוע, 2017; להב, 2008). נראה כי הדרך בה בוחרת העיתונות למסגר אירועים אלה, פועלת דווקא להנצחת התופעה ואולי אף להגברתה (להב, 2008; למיש, 2007; קופפר, 2007). בהקשר של מקרה הבוחן במחקר זה, 'פרשת קצב', ניתן לומר כי התקשורת מציגה משפטים של שערוריות כמעין מחזה המוני ההופך לתחרות של עיתונות צהובה, באמתלה כי התקשורת רק מספקת לקהל את מבוקשו ורצונו (McLaughlin, 1998). מחקרים שבחנו את אופן הסיקור של תקיפות מיניות על ידי התקשורת הישראלית מצאו, בין היתר, כי אלו מוצגות כבלתי נמנעות או כנורמאליות בתואנה כי התוקפנות היא טבעו של הגבר. עוד נמצא שימוש בסנסציונליזציה ואירוטיזציה של האירוע, שנועדו להגביר את הערך החדשותי של אירועי התקיפה. בנוסף, מרבית המקרים של אלימות כנגד נשים מוצגים כמבודדים ונטולי הקשר חברתי, עובדה המחזקת את התפיסה של אונס כסטייה חברתית ולא כתופעה חברתית רחבת היקף (להב, 2009; Meyers, 1997; 2006, 2008). כמו כן, נמצא שימוש במיתוס השכיח ביותר בסיקור העיתונאי המצייר אונס כאקט של תאוה מינית (להב, 2006; Benedict, 1992).

על נרטיבים וקהילת העיתונאים

לא ניתן להתייחס לכוחה של התקשורת בנפרד מכוחם של העיתונאים המשמשים שומרי סף ומבני המציאות. באמצעות הנרטיב הנבחר לתיאור האירוע החדשותי, השפה הנבחרת, שיוך הסיפור להקשר מסוים, הבלטת הסיפור וכן הלאה, מתקיים תהליך הבניית המציאות על ידי הנכחה או הדרה של אירועים, קבוצות, תופעות וכדומה (אברהם, 2001). מתוך התפיסה שעיתונאים מעצבים את השיח, את משמעות מקצועם ואת האירוע אותו הם מסקרים, יש להתייחס אליהם כ'מספרי סיפורים' (רועה, 1994) תוך שאנו מתייחסים ל'סיפור' ו'נרטיב' כבעלי אותה משמעות, כנהוג במדעי החברה (Riessman, 2008). חשוב להבין כי למרות מחויבות העיתונאים לייצג את המציאות, סיפור סיפורים מן המציאות קשור הדוקות לדחף לשפוט אותה מבחינה מוסרית (קליין, 2010).

יצירה של נרטיב מכל סוג שהוא כרוכה בבחירות רבות. בין היתר, ישנן בחירות של רלוונטיות, כלומר אילו אירועים יושמטו ואילו יתוארו; ישנה החלטה בדבר השפה, הסגנון, הטון, הדגש שיושם בדברים וכדומה (אלמוג, 1999; ספקטור-מרזל, 2010; Renkema, 2004). לפיכך, הדגשת פרטים מסוימים בטקסט או הדרתם ממנו, בחירת המילים והמבנה התחבירי של המשפט הן פעולות פוליטיות המפעילות כוח ומכריעות בדבר הקצאת כוח לגיבורי הסיפור השונים (תירוש, 2001). מתוך כך, בכל נרטיב קיים יסוד מניפולטיבי המגלם את הכוח הטמון ביצירת נרטיב: כוח

לעצב מציאות באמצעות השפה, כוח להשעות את חוסר האמון של המאזינים לסיפור, כוח להשפיע ולשכנע (אלמוג, 1999). הכרה בנרטיב כעדשה מרכזית להבנת המציאות האנושית (ספקטור-מרזל, 2012) והכרה ביסוד המניפולטיבי בנרטיב, בוודאי בסיפור העיתונאי (וולפספלד, 2012), מאפשרת התבוננות בתקשורת בכלל ובעבודת העיתונאי בפרט דרך פריזמה של נרטיב. הסתכלות זו עשויה לסייע בשינוי התפיסה הרווחת כי מקור תקשורת אמין הוא בהכרח זה המאופיין בסיקור אובייקטיבי, ביצירת נרטיב בלתי-מוטה. לתפיסה זו אין מקום דווקא משום שכל קביעת עובדות ותיווכן קשורה לרוב ובאופן בלתי מודע להערכה שלהן. לא ניתן לשאוף ליצירת נרטיב 'תמים', מאחר שכל נרטיב מהווה בחירה פרשנית (אלמוג, 2009).

מאמר זה מציג את הנרטיבים במרחב התקשורתי תוך חשיפת האידיאולוגיות והתפיסות שניצבות מאחורי הנרטיבים והמטען המגדרי שהם נושאים עימם בהקשר של תקיפות מיניות כלפי נשים. זאת, כפי שממחיש מקרה הבוחרן 'פרשת קצב', השערוריה שהסעירה את המדינה ואף שבתה את תשומת לב העולם. מכאן נגזרות שאלות המחקר:

- מהם הנרטיבים העיקריים במרחב התקשורתי?⁴
- מהן האידיאולוגיות הגלומות בנרטיבים ביחס לתקיפות מיניות בכלל ובאמצעות כוח השררה בפרט?
- האם וכיצד השיח התקשורתי מאתגר או משרת תפיסות סטריאוטיפיות בחברה הישראלית בנוגע לתופעת האלימות המינית כלפי נשים?

מערך המחקר

מאמר זה עוסק בנרטיבים במרחב התקשורתי בשני עיתונים: **ידיעות אחרונות** ו**הארץ**. **ידיעות אחרונות** נחשב לעיתון הפופולארי ובעל התפוצה הגדולה בארץ (נכון לתקופת הסיקור) ועמד על תפוצה של 37.6% בימי חול ושל 43.1% בסוף השבוע (אברהם, 2012). **הארץ**, העיתון הוותיק בארץ הממצב עצמו כעיתון איכות, פונה לקהל יעד אליטיסטי (קמה, 2005; שוורץ, 2014), נמנע מסיקור 'צהוב' ומחזיק בנטיית לשמאל במפה הפוליטית. ככזה הוא עורר פולמוס רחב בשיח הציבורי והפוליטי סביב פרסומיו השונים (חדשות 2, 2016; פישביין, 2016).

תקופת המחקר

ניתוח הטקסטים נתחם למסגרת זמן בין 2006—2011. כלומר, מחשיפת הפרשה לשיח הציבורי בחדשות ערוץ 2 בתשעה ביולי 2006 ועד לשבוע בו משה קצב החל לרצות עונשו בדצמבר 2011.

מהלך המחקר

כדי למקד את הניתוח הנרטיבי, יצרתי ציר זמן המגולל את התפתחות הפרשה תוך אזכור נקודות ציון סביב אירועי מפתח שסוקרו באופן נרחב. בצמוד לציר הזמן נדגמו כל הטקסטים המתייחסים ל'פרשת קצב'. בסך הכל נותחו 240 טקסטים מ**ידיעות אחרונות** ו-250 מ**הארץ**. הניתוח התייחס הן לכותרות, הן לתצלומים הנלווים והן לטקסט בגוף הכתבה.

שיטת המחקר

לצורך ניתוח הטקסטים העיתונאים השונים, נקטתי בשלוש שיטות ניתוח המשולבות זאת בזאת: ניתוח תימטי איכותני, חקר שיח ביקורתי וחקר נרטיבי. ראשית, אני ניגשת לטקסטים מנקודת מוצא של התיאוריה המעוגנת בשדה, קרי אינני מגיעה למחקר עם מאגר תשובות מוכן מבעוד מועד, אלא ניגשת לטקסטים עם מאגר תיאורטי מושגי ואקדמי. הטקסטים הם אלה המנחים אותי בדרכי לעמוד על פשרם (Glaser & Strauss, 1967; Strauss & Corbin, 1990). מתוך הנחה כי השפה המרכיבה את הטקסט הינה גורם מרכזי בעיצוב התודעה ואינה משקפת את המציאות, אלא מבנה אותה באופן פעיל (Fairclough, 1995[1988]) הטקסטים נותחו באמצעות ניתוח שיח ביקורתי. זאת, גם בשל תשומת הלב שהוא מקדיש לתפקיד הכוח (Smith & Bell, 2007) ומשום עיסוקו בניתוח יחסים מבניים (גלויים או סמויים) של שליטה, אפליה, עוצמה ופיקוח כפי שהם באים לידי ביטוי בשפה עצמה (Wodak & Meyer, 2001). במקביל, הטקסטים נותחו באופן נרטיבי על סמך ההבנה כי כל נרטיב הינו תוצר של בחירות (מודעות ולא מודעות), ולכל בחירה כזו משמעות (נגבי, 2009). יש משמעות לנקודת התצפית ממנה מסופר הסיפור, הנחות רקע עליהן הסיפור נשען, דגש על מילים, ביטויים, סדר, אפיון הדמויות, שפה וסגנון שנבחרו על מנת לספר את הסיפור. את המשמעויות האלה מחקר זה מבקש לפרק לגורמים ולעמוד על ההשלכות בבחירתן.

ממצאים

הנרטיבים העיקריים בידיעות אחרונות

דמותו של התוקף, משה קצב, נמצאת במרכז הסיקור לאורך השנים, כאשר הנרטיב התקשורתי סביבו עובר שינוי לאורך התפתחות והסתעפות הפרשה. הנרטיב הראשון המלווה את הפרשה הינו 'רומן אסור'. לא אונסי', הבולט בעיקר בתחילת הפרשה (עד 25.8.06 באופן בולט). נרטיב זה מאבד מהרלבנטיות שלו ודועך, כאשר את חלק הארי של הסיקור תופס נרטיב חדש: 'התוקף כקורבן' בו משה קצב הופך מגבר רב און לקורבן הראוי לרחמים. עם התקדמות המשפט ניתן לראות כיצד קצב עובר דה-הומניזציה ואנושיותו נפשטת מעליו עד לשיא הבא לידי ביטוי בפרסום הרשעתו באונס. הרשעה אשר הציבה במרכז נרטיב חדש ומובהק בו 'קצב הו(א)רשע'. חשוב לציין כי הבולטות שניתנת לנרטיבים הללו באה לידי ביטוי גם בעימוד. כך ניתן להבחין כי הנרטיבים הבולטים הם אלו הזוכים לסיקור תוכן נרחב, לכותרות בולטות, כתבות שער והפניות בעמוד השער. זאת, לעומת הנרטיבים הנעדרים מהסיקור המוצגים בהתאמה, כלומר בעמודים האחרונים; לדוגמה הסיפור הנשי בפרשה. הקורבנות אינן זוכות לסיקור, אלא אם אופי הסיקור על אודותיהן משרת את נרטיב העל של סיקור העיתון את פרשה זו: הדרמטיזציה.

בין רומן אסור לאונס

אחד הנרטיבים באמצעותו בוחרת התקשורת לספר את "פרשת קצב" הוא סיפור של פרשיית אהבים שהתנפצה והותירה אישה נקמנית ולא מסופקת. בהתאם לכך נמצא שיח מילולי אשר

לעיתים רומז ולעיתים טוען באופן ישיר כי מדובר ביחסי מין בהסכמה בין קצב לאי מבית הנשיא. אמירה זו נאמרת ונרמזת חרף העובדה כי יחסי מין בין בעל הסמכות לכפופה לו הינם עבירה על החוק (מור, 2011). דוגמאות לכך נמצא בניסוח הכותרות ובמלל הכתבות עצמן. לדוגמה: "הנשיא, הפקידה וקלטת הסחיטה", "הקלטת הלוהטת של נשיא המדינה" (מולא וצימוקי, 9.7.06), "שערוריית מין בבית הנשיא" (ירקוני ומאירי, 28.6.07). בחירות מילוליות כאלו הופכות את אי, הקורבן לפגיעה המינית במקום העבודה, ל'אישה האחרת' במשולש בו גילה קצב, אשת הנשיא, היא הקורבן האמיתי בכך שנבגדה על ידי בעלה. בנוסף, מתן במה לציטוטים מצדו של קצב ומקורביו לעומת היעדר ציטוטים מצד הקורבנות ומקורביהן, כמו גם ניסוחים מסוימים מצד הכתבים אל מול השמטות מסוימות, מחזקים את דמותה של קורבן התקיפה המינית כ'אישה אחרת' ומעצבים את השיח כפרשיית אהבים אסורה ולא כאקט פוגעני. לדוגמה: "גם האישה הזאת מאמינה כי נשיא המדינה כפה עליה קיום יחסי מין איתה" (סבן ומאירי, 7.9.06) (הדגשה שלי). את הניסוח 'כפה עליה יחסי מין' היה ניתן להמיר במילה 'אונס', משום שמשמעות האינוס היא כפייה של יחסי מין שנעשו ללא הסכמה חופשית. התמיהה גדולה עוד יותר כאשר ידוע כי בעיתונות הכתובה ישנה דרישה להגבלת מספר המילים. אם כן, מדוע לא נעשה שימוש במילה אחת 'אונס'? יתרה מזאת, ההגדרה 'יחסי מין' מעלה קונוטציה ליחסים אינטימיים שחווים בני זוג המבקשים להתייחד; בעוד אונס מעביר מסר פלילי בו הגבר כופה עצמו על האישה בניגוד לרצונה. ייתכן ואי השימוש במילה 'אונס' מתקשר לשימוש במילה 'מאמינה'. השימוש במילה זו בצירוף 'תקיפה מינית' מהווה זילות לתיאור תלונתה של הנתקפת, ומרמז שאמונה היא דבר שבינה לבינה ולכן אין לו קשר למציאות.

היבט מעניין נוסף הוא ההקשר הרחב בו ידיעות על הפרשה מופיעות בעיתון. למשל, סביב הידיעה "המשטרה מתמקדת בחשד: קצב נפל קורבן לסחיטה" (מאירי וסבן, 27.7.06) פורסמו מספר כתבות המרמזות על רומנים אסורים: "בית המשפט אישר: גבר נשוי יתרום זרע למאהבת שלו", "גופה תוצא מהקבר לצורך בדיקת אבהות". ההקשר הרחב בו הכתבה על פרשת קצב מופיעה בעיתון עולה מתוך נקודת מבט רחבה, הרואה חשיבות בידיעות המתלוות לפרסום. ניכרת אפוא עריכה המחזקת את נרטיב הרומן.

כשהתוקף הופך קורבן

בעוד הסיקור מתמקד ברובו המכריע בתוקף, קולן של הנפגעות בפרשה מוחלש ומטושטש. כאמור, בנרטיב 'הרומן האסור' קצב הצטייר כ'דון ג'ואן'; אך בחלק הארי של סיקור הפרשה (החל מסוף אוגוסט 2006 ועד הכרעת הדין בשנת 2011) קצב מוצג יותר כקורבן מאשר כתוקף. התמקדות השיח התקשורתית בדמותו של התוקף ובמעגלים הסובבים אותו, החל ממשפחתו הגרעינית והמורחבת וכלה בחבריו, מכריו ושכניו תורמת משמעותית לעיצוב נרטיב התוקף כקורבן. נרטיב זה בא לידי ביטוי בכתבות, בכותרות ובניסוחי העיתונאים, המעמיקים, מרחיבים ומתמקדים במשפחת התוקף, תוך שימוש רב בתיאורים מפורטים ורגשיים, המדגישים את הקושי והסבל שעובר התוקף ומשפחתו. לדוגמה: "היה משהו סמלי בבדידות הזאת, כאילו הנשיא הופשט מכל מחלצות המשרה

הרמה ונותר לבד כשרק משפחתו מאחוריו [...] עייפות גדולה כיסתה את פניו, עיניו התמלאו דמעות" (שיפר וברנע, 15.9.06).

למרות שמדובר בדמות ציבורית, נשיא מדינה מכהן, נרטיב הקורבן מצייר את קצב כאיש פרטי ומתייחס אל הצדדים האחרים של חייו הפרטיים, הדוגמאות הבאות מדברות על הדימוי שלו כאיש משפחה: "בתום יום החקירה המתיש שעבר הנשיא קצב, יצאו אמש בני משפחתו הקרובים להגן עליו ולדבר בשבחו" (צורי, 24.8.06), "אחיו ובניו ילוו אותו וידאגו לגונן עליו מפני הצלמים" (צורי וירקוני, 23.3.11), "בעלי לא טיפוס שיאנוס" (מאירי, 05.7.07). השימוש במילים כגון איש, גבר, אבא, בן, בעל וכדומה מסייע להצגת התוקף כגבר נורמטיבי, כאיש משפחה, אדם שמעוד ונעשה לו עוול (Clark, 1992). השימוש בכותרות בגוף ראשון וחשיפת כלל תפקידיו המשפחתיים של קצב מחברים את הקורא למושא הכתיבה על ידי הובלתו להזדהות עם התוקף עצמו, או עם אחד מבני משפחתו. קרי, אין הוא נשיא המדינה בלבד, בעל תפקיד רם ומעל העם, אלא הוא 'כמוני וכמוך'. להלן דוגמה לתיאור מפורט של משפחת קצב ולמסר העולה בהתאם לכך: "אתמול בביתה בקריית מלאכי, בית רחב ידיים המוקף בגינה מטופחת עמוסת עצי פרי וקירותיו עמוסים בתמונות הנשיא, ישבה גוהר קצב ובכתה" (אברמוב, 17.10.06). התעכבות הכתבת על פרטי הגינה בבית אימו של קצב מסייעת לקורא לצייר תמונה חזותית בדמיונו, הממחישה לו את דמותה של אם מבוגרת, בוכה, לבדה בגינה גדולה, אמא החווה שבר וכאב. סגנון כתיבה זה, גדוש בתיאורים ופרטים, יוצר אמפתיה כלפי משפחתו של קצב באופן ישיר וכלפי קצב באופן עקיף.

הצגה זו עומדת בניגוד לאופן בו מוצגות המתלוננות או, נכון יותר, לא מוצגות. הן אינן מצוטטות, אין הרחבה בדבר הקושי, הפגיעה והסבל שהן ומשפחתן חווים. מתוקף חוק העונשין⁵ המבקש להגן עליהן, פניהן מטושטשות ושמותיהן נותרים חסויים (קליין, 2012). ייתכן כי תחת אמתלת הגנת החוק לא ניכרת התייחסות בסיקור **ידיעות אחרונות** לסביבה החברתית והמשפחתית של הקורבנות, פרט לשני אזכורים נקודתיים ומינוריים בעניין הקושי שלהן, המתווך על ידי בן משפחה של אחת המתלוננות. אי מתן דגש והתייחסות לסביבה העוטפת את הקורבנות מהווה התעלמות מן הקושי והסבל שלהן ושל הסובבים אותן. להבדיל מדמותו של התוקף, הן רק על תקן "המתלוננות".

הו(א)רשע: דה-הומניזציה של התוקף

נרטיב זה מחזק את התובנה העולה ממספר מחקרים (להב, 2009; Sunindyo, 2004; Clark, 1992) המעידים כי הסיקור העיתונאי נוטה ליצור לא פעם שני סוגים של תוקפים: ה'נורמלי' מול ה'סוטה'. ה'נורמלי' מוצג כאדם נורמטיבי, כקורבן אמיתי שהאישה פיתתה למלכודת נקמנית ו/או מינית. המחקר הנוכחי מראה שבמקרה זה יש התפתחות בדמותו של קצב, מקורבן לרשע. קצב מוצג כקורבן הנסיבות, כזה שהמחיר הציבורי והאישי שהוא משלם עצומים לעומת המעשה לכאורה. הצגתו כנורמטיבי מלווה בהטלת ספק בדבר אשמתו. מנגד, נראה כי הוא סופג השתלחות מילולית, אשר באה לידי ביטוי באופן הדרגתי במהלך הסיקור ולאחר הרשעתו ביתר שאת. מרגע

שהו(א)רשע, הרשעתו מהווה גושפנקה להיותו רשע ולא נורמטיבי. תהליך הדה-הומניזציה שעוברת דמותו של קצב במרחב התקשורתי בא לידי ביטוי בשימוש גובר בתיאורים חייתיים ולא אנושיים. לדוגמה: "מפלצת", "חיה", "חולה מין", "שטוף יצרים" ועוד (פלג, 2012). לדוגמה כותרות ראשיות וכותרות משנה: "מופע הזעם", "כמו רצח" (ירקוני, 23.3.11). דוגמה נוספת נראה בציטוט זה: "שלא יכאב לבכם על האיש שהיה לו הכל והרס את זה במו ידיו בגלל יצריו החשוכים" (קדמון, 11.11.11).

לביטוי התוכני של הדמוניזציה בסיקור קצב מתווסף גם הפן החזותי, שבין היתר בא לידי ביטוי בשימוש בצילומי תקריב מאיימים, גרפיקה בולטת, כותרות בולטות, שימושים בצלליות ובצבע אדום. דה הומניזציה זו של התוקף משמרת את המיתוס סביב דמות האנס, כגבר לא נורמטיבי ומחריגה אותו כיוצא דופן, ולא כחלק מתופעה חברתית רחבה.

בין פאסיבית לתוקפנית לנעדרת

החלוקה של התוקף לשני סוגים – 'הסוטה' מול 'הנורמלי' – מתכתבת עם הצגת האישה באחד משני קצוות הרצף בין אישה 'רעה' ל'טובה'. זו המצטיירת כ"קורבן אמיתי" תמצא עצמה על תקן 'האישה הטובה' ואילו זו שהתקשורת מציירת כאחת ש"ביקשה" את התקיפה או לא עשתה כל שביכולתה למנוע אותה, תוצב בקצה השני של הרצף כ'אישה רעה', כמינית, נקמנית, רודפת בצע וכדומה (להב, 2009; למיש, 2002). דברים אלו מקבלים משנה תוקף בממצאים העולים במחקר זה. נראה כי ישנה חלוקה נרטיבית בין הנשים הנתקפות: פאסיבית לכאורה ותוקפנית/דעתנית לכאורה.

כאשר השיח התקשורתי מציג מאפיינים המביעים יותר דעתנות בדמות הנתקפת, נראה כי זה יהיה בצמוד לשיח תקשורתי החושף ספק, מגלה שיפוטיות והאשמה, מרמז על נקמנות, מקשר לסחיטה כספית, מתמקד בקורבן כאובייקט מיני וכן הלאה. להלן דוגמה מציטוט של א' השנייה: "אני רחוקה מאוד מהתדמית שהוא מנסה לשוות לנו [...] אני צנועה, תמימה, באתי מעולם אחר, טהור. אני לא קלה להשגה ופתאום אני קולטת מה מנסים לעשות" (מרון ושלו, 20.10.06). תפיסה זו, בין אם במודע או לא, משקפת מאגר דעות צר בנוגע לתפיסה התרבותית-חברתית של אונס 'אמיתי'. אין בהמשך איזו שאלת הבהרה מצד הכתבים המופנית אליה בנושא הזה, או אמירה כלשהי העוסקת בכך שאין זה אומר שמי שאינה "צנועה" כביכול מועדת יותר לפגיעות מיניות או שאולי 'הביאה את זה על עצמה', וכך השיח מציג את התפיסה הזו ללא כל התייחסות נוספת.

דוגמאות נוספות לסיקור המרמז על נקמנות בהקשר של סיקור דמותה של הנתקפת ה'תוקפנית': "דרשה העובדת לשעבר מקצב סכום של חצי מיליון דולר בתמורה לשתיקתה. משלא נענה, הסכימה להתפשר על 200 אלף דולר" (מולא וצימוקי, 9.7.06). "מלשכת בית הנשיא מוציאים עלייך דברים לא מחמיאים [...] 'שיבושם להם. כשאני אחליט, הכול יהיה' [...] אומרים שאת סוחטת אותו [...] 'יקירתי אני לא מוטרדת. אני מודה לך על ההתעניינות וכשאני אהיה מוכנה אני אגיב"

(מולא, 9.7.06). "ככל שפישפשונו ובדקנו, וניסינו להבין וללמוד על האישה הצעירה שעשויה להביא לסיום כהונתו של הנשיא, הצטיירה דמותה כאישה חזקה, אמיצה, בעלת נוכחות מרשימה, העומדת על שלה, כמו דמותו של אותו ילד קטן שעלה מאיראן אל המעברה ובשיניים פילס דרכו מעלה" (מרון ושלוס, 14.7.06). מעניין לראות כי במקביל לציון מאפיינים של אישה חזקה ודעתנית, עולה השוואה בין אישה בוגרת לילד קטן מאיראן. בעצם השוואה בין אישה בוגרת לילד, נרמזת במודע או שלא, כי על החמלה של הקורא להיות מופנית כלפי הילד הקטן. זאת ועוד, הכותרת "נערה יפה ושתקנית" (שם) אינה הולמת את האפיונים שזה עתה מנו הכתבים כאשר תהו על קנקנה של האישה הצעירה.

בסיקור פרשה שעיקרה הוא ניצול כוח ומרות לשם ניצול מיני של נשים, לא מן הנמנע לצפות כי הוא יאופיין ברגישות מגדרית ונוכחות של אותו קול שהאלימות המינית מבקשת להשתיק. אך נרטיב שמאופיין ברגישות מגדרית, היה בבחינת נרטיב נעדר. נרטיב העל חולש על נרטיבי המשנה ומכתיב את אופיים, כך שרק נרטיבים, המשרתים את הדרמטיזציה, זכו לאפיין את סיקור הפרשה. לכן, קולן של הנשים לא נשמע במהלך הסיקור, אלא אם הוא שירת את נרטיב העל. קולן של הנשים בא לידי ביטוי רק בעדויותיהן מחקירת המשטרה, היה זה שיח רווי רכיבים מיניים וסנסציוניים על סף הפורנוגרפיים.

יחד עם זאת, יש לציין כי התקדמות ההליך המשפטי השפיעה על אופי הסיקור וכי במשך התקדמות המשפט הופיעו בהדרגה מאפיינים המבקשים לדחוק את מיתוס "האונס האמיתי" הצידה, ולחזק את הקורבנות במאבקן. השיא הגיע לאחר ההכרעה בדין. לדוגמה:

התרחש כאן משהו היסטורי, שהמשקל הערכי והמוסרי שלו הוא עצום. בית משפט בישראל קבע אתמול שאין אדם שהוא מעל החוק. שאפילו האזרח מספר אחת לא יכול לנצל נשים ולצאת מזה בשלוס [...] נקבע אתמול פסק דין חשוב ביותר במונחים של יחסי גברים ונשים, של ניצול שררה כדי להשפיל נשים. זהו פסק דין שייתן רוח גבית לנשים שמרגישות כי בוזו והושפלו על ידי מעסיקיהן, שהוטרדו מינית על ידי אנשים בעלי מעמד וחששו עד כה להתלונן (קדמון, 31.12.10).

כמו לא מעט גברים שבסתר ליבם התפלאו על כובד העונש. אפשר לחשוב מה הוא כבר עשה, הם יתהו. ויהיו אפילו נשים, כמו חברת כנסת אחת, שרק לאחרונה הביעה עמדות אומללות בקשר ליחסי גברים נשים שימשיכו להאשים את התנהגות המתלוננות ולהקל במעשיו של התוקף [...] מה שחשוב הוא שאנחנו כחברה נדע ונבין (קדמון, 23.3.11).

ממצאי המחקר מעידים כי פסיקת בית הדין בעצם חיזקה שיח נשי ופמיניסטי בעיתון.

הנרטיבים העיקריים בהארץ

הנרטיב הבולט והעיקרי העולה מהארץ בסיקור פרשת קצב הוא המשפטי. נמצא כי הארץ התמקד בעיקר בהיבטים המשפטיים והמשטרתיים. ניכר סיקור ממסדי של פעילות המערכת המשפטית וסיקור התפתחויות תהליכי החקירה המשטרתיים. ממצא זה מחזק את ממצאי המחקר של להב (2009), כי הארץ התמקד בהיבטים של חוק וסדר ופעילות משפטית סביב מקרה האונס שכונה "אונס רמת השרון". בעוד הנרטיב המשפטי הוא העיקרי; נמצא גם שיח פמיניסטי ער ונוקב, כמו גם הצבת מקרה האונס ברצף של שחיתות בצמרת הפוליטית ודה-הומניזציה של קצב.

בין נרטיב משפטי לדיווח מנוכר

את הבולטות של הנרטיב המשפטי ניתן לחלק לשניים: האחד בא לידי ביטוי באימוץ מינוח משפטי, שימוש בביטויים מעולם המשפט ואזכור רב של גורמים בפרקליטות ובכירים במשרד המשפטים. החלק השני בא לידי ביטוי בדיווח עקבי של התפתחות חקירת המשטרה ושל התפתחות הפרשה בהיבט המשפטי-משטרתי ומתן עדיפות לסיקור ממלכתי של החוק והסדר בנוגע לפרשה. ניתן לראות זאת בכתבות התוכן הרחבות ובידיעות חדשותיות על אודות ההתרחשויות האחרונות בפרשה, כמו גם בכתורות ראשיות וכתורות המשנה המלוות ידיעות וכתבות אלו. לדוגמה: "בכירים במשרד המשפטים: מזוז יורה על חקירה פלילית בפרשת הנשיא קצב" (יועז, זינגר-חרותי וברקת, 10.7.06). "שאלות ותשובות - האם אפשר להגיש כתב אישום?" (גדעון אלון, 24.8.06). "דומה שתהליך זה של פגיעה במעמדה המשפטי והציבורי של חזקת החפות החל כאשר בג"ץ פסל, על פי כלל הראיה המנהלית" (בנדור, 11.9.06).

את החשיבות והדגש שניתנו בהארץ להיבט המשפטי בסיקור אפשר למצוא גם בליווי הבולט והעקבי של ההיבט הפרשני במדור קבוע "פרשנות משפטית": "פרשנות משפטית - לפרסם דו"ח ביניים על חקירת הנשיא" (סגל, 27.8.06). "דרישת החוק היא לקיום מחשבה פלילית מצד הנאשם כלומר, מודעות לכל היותר שהמעשה נעשה בלא הסכמה או לפחות תוך עצימת עיניים מהתנגדות המתלוננת" (סגל, 30.12.10). יש לציין כי העימוד מהווה חלק בלתי נפרד ממתן החשיבות להיבט זה או אחר, ומכאן הבולטות שנותן העיתון לנרטיב המשפטי (להב, 2009). בהתאם לכך, מאמרי הדעה והפרשנות המתייחסים לפן המשפטי נמצאו בעמודים הראשונים יחסית לאלו המתייחסים לפן חברתי והפמיניסטי, שנדחקו לעמודים האחרונים. הנרטיב המשפטי מעניק סיקור רחב יחסית למערכת המשפטית-משטרתיית בנושא. מערכות אלו מוצגות באופן חיובי ושלילי כאחד. ההתייחסות השלילית מתבטאת בביקורת המשתמעת מהתנהלותו של היועץ המשפטי לממשלה דאז מני מזוז. בנוסף, משתמעת ביקורת כלפי צוות ההגנה של קצב מחד גיסא, ושימוש בתיאורים מעולם הקסמים והקרקס, המרמזים כי רק קסם יוכל להפוך את קצב לחף מפשע, מאידך גיסא.

התייחסות חיובית במסגרת הנרטיב המשפטי משתמעת בעיקר מסיקור התנהלות המשטרה ומפסק הדין שהרשיע את קצב. היא בוטאה במדורי הפרשנות, הדעה ובמאמרי המערכת: "חקירת הנשיא מלמדת על חוסן של הדמוקרטיה ומערכת שלטון החוק שאינן מקלות גם לא עם נשיא המדינה" (מאמר מערכת, 25.1.07). "נכונותה של מערכת אכיפת החוק לשחוט את הפרות

הקדושות מכולן, הנשיאות, משדרת לנשים שאף בעל שררה אינו חסין, שאף בוס לא יכול לנהוג בגופן כרצונו ולצאת בלא פגע. מעתה כל הבוסים המטרידים הם קצב" (סיני, 24.1.07). אמירה זו מביאה אותנו לדון בנרטיב הבולט הבא: השיח הפמיניסטי.

השיח הפמיניסטי

נרטיב העל מכיל גם נרטיבים אחרים, בולטים פחות מאשר הנרטיב המשפטי. אחד מהם הוא הנרטיב הפמיניסטי. נרטיב בו השיח מאופיין בהבנה מגדרית כוללת של מערך הכוחות בחברה פטריארכלית. שיח הממקם את האישה כסובייקט ובמרכז השיח. שיח המציג את המורכבות והנזק מצידן של הנשים הנפגעות. הנרטיב הפמיניסטי מופיע לאורך סיקור הפרשה כולה ולא רק בתום ההליכים המשפטיים, כפי שנמצא ב**ידיעות אחרונות**. השיח הפמיניסטי לעיתים מרומז ומשתמע, אך לעיתים קרובות נאמר באופן חד משמעי. ביטוי ראשון אך משתמע לשיח פמיניסטי נמצא הן בדיווחים החדשותיים ה"מנוכרים" בתיאור המותקפות כנשים ולא כמתלוננות "האשה ששמה נקשר למקרה [...] עורכת הדין של האשה מסרה אתמול [...] האשה עזבה עבודתה בשל התערעות יחסיה עם הנשיא" (זינגר-חרותי, ברקת ואהרונוביץ, 9.7.06) (הדגשה שלי). לכך מצטרף תיאור תפקידה של א' הראשונה כעובדת בית הנשיא ולא כמזכירה, הגדרה המקפלת בתוכה דירוג היררכי נמוך ואף הטלת ספק ברצינות טענותיה (פלג, 2012). יתרה מזאת, השילוב של "המזכירה והקלטת הלוהטת" (כפי שפורסם ב**ידיעות אחרונות** [מולא וצימוקי, 9.7.06]) מוסיף לזילות הקורבן ואובייקטיביזציה של האישה הנפגעת.

ממצאים נוספים מעידים כי **הארץ** אמנם לא דבק או תמך בגרסת התוקף או הקורבן, אך עדיין נגלית תמיכה במתלוננות מעצם העובדה כי במדורי הפרשנות והדעות קולן מקבל ביטוי רב יותר מאשר קולו של קצב. למשל: "אם השאלה היא, מי פה חסר ישע? (ולא ימי פה השקרן?) נדמה לי שהתשובה ברורה" (אשרי, 28.8.06). "הכל עסוקים עכשיו במצוקתו של הנשיא. מעטים מהרהרים במצוקתן של הנשים, אלה שהעידו ואלה שפחדו להעיד" (גולן, 17.10.06). להבדיל מ**ידיעות אחרונות** בו הציטוטים הם בעיקר של קצב; **בהארץ** קולן של הנשים הנפגעות מקבל במה גם במדורי פרשנות אך גם בדיווח החדשותי השוטף. להלן דוגמה להצגת ציטוטים בהם מוצג הקושי של הקורבנות: "לסיכום השיחה איתה אתמול אמרה כי 'אני עוברת ימים מאוד קשים. כל החשיפה הזאת משפיעה עלי ועל בני משפחתי [...] אני מרגישה שהקרבת את עצמי בעבור האמת והצדק'" (זינגר-חרותי, 27.9.06).

על מנת לסמן את הסיקור בנושא פגיעות מיניות כבעל מאפיינים פמיניסטיים, חשוב, בין היתר, לוודא כי הפגיעה המינית לא ממוסגרת כמקרה פרטי, אלא כחלק מתופעה רחבה. בהתאם לכך, ניתן למצוא במדורי הדעות והפרשנות שילוב של המקרה המסוים של פרשת קצב כחלק מתמונת מציאות רחבה של התופעה החמורה של ניצול שררה לפגיעה מינית בנשים. לדוגמה: "תלונה פירושה חשיפה, שחזור התקיפה, שאלות מביכות, הטלת ספק בסיפורן, מבטים מרחמים, צקצוק על הלבוש שגירה את התוקף" (סיני, 29.6.07).

ההגדרות החוקיות חשובות, אך השאלות המוסריות חשובות לא פחות. המרכזית שבהן היא כמה קל למעביד נכבד וסמכותי, שחזותו אומרת כולה חשיבות וכובד ראש, והוא מוקף באנשים כוחניים וגסי לב לתמרן את הבלבול, הבהלה והתלות שמאפיינים עובדת צעירה במערכת ציבורית. כה קל לפגוע בגופה, בנפשה ובעצמאותה, למרות החוקים הנאורים (גולן, 17.10.06).

יחד עם זאת, גם הארץ חטא בכך שצירף ציטוטים פורנוגרפיים וסנסציוניים מחדרי החקירות. לדוגמה: "איפה הוא נגע בך? בחזה בחלק העליון, ניסה להוריד לי את המכנסיים [...]". את מה הוא משך, את התחתונים? 'כן. הוא פתח את המכנסיים [...]'. והוא החדיר את אבר מינו? 'כן [...]'. איך את יודעת שאיבר מינו חדר, את הרגשת? (זרחין, 12.3.09). כמו כן, מאמרי הדעה, המבקשים לקשר את המקרה לתופעה חברתית קיימת, נדחקים לעמודים האחרונים ואינם נכללים בעמודים הראשונים המקיפים והמעמיקים ברבדי הפרשה. מכאן החשיבות שניתנת לשיח הפמיניסטי בסיקור פרשה של עבירות מין חמורות. למשל: "יש להבהיר חד משמעית, שום יחסי מין בין מעביד ובעיקר איש שררה שלרשותו עוצמה שלטונית, כוח פוליטי ו/או כסף, לבין אישה הכפופה לו - אי אפשר שיהיו מוגדרים כ'רומן'" (גולן, 10.7.07, עמ' 21). יש כאן אמירה פמיניסטית מובהקת, אולם היא איננה נכללת בעמודים הראשונים לסיקור הפרשה.

ממצא ייחודי להארץ הוא שילוב ידיעות ודיווחים על אודות פרשת קצב בהקשר רחב של אלימות מינית. בדומה לעיתונאים גם בכוחם של העורכים למקם את הידיעה בהקשר רחב יותר. למשל, לא תפורסם כתבה על אלימות מינית לצד ידיעה על הזוכה בריאליטי האחרון. לכן, מיקום האירוע יכול לשקף את החלטות העורכים במודע או שלא בנוגע להקשר הרחב של פרשת קצב. חלק מהממצאים מעידים כי פרשה זו היא חלק מתופעה חברתית רחבה של אלימות מינית. למשל: "6 שנות מאסר לאל"מ זאהר שהורשע באונס חיילת" (חסון, 1.10.06); ולצידה מופיעה כתבה על אי: "אי התלוננה במשטרה: 'עורך הדין של קצב אמר את שמי בטלויזיה'" (זינגר-חרותי, 1.10.06).

השיח הפמיניסטי לוקה בחסר עקב ההתעסקות בהיבט הפורנוגרפי שבפרשה. כפי שעולה גם ממחקרה של פלג (2012), הארץ משתמש בתיאורים מפורטים המצטטים את עדויות הנשים בחקירת המשטרה על האלימות המינית שהפעיל קצב נגדן: "שאלתי אותך אם היתה חדירה או לא [...] את יכולה לתת לנו את התשובה הפשוטה, כן או לא, זה הכל" (יועז, 4.7.07). ניתן לומר, כי בהארץ, בשונה מידיעות אחרונות, ניכרת יותר תמיכה במתלוננות מאשר בקצב. אין ספק כי העובדה שקולו של קצב אינו בולט בנרטיבים בהארץ מסייעת לתפיסה הכללית כי למרות 'ניכורו' ושאיפתו לאובייקטיביות, העיתון נראה כנוטה לשיח פמיניסטי, לעיתים במרומז ולעיתים באופן ישיר.

שחיתות פוליטית, ממלכתיות וביזיון לאומי

למרות שפרשת קצב הוצגה פעמים אחדות בהקשר רחב של תופעה חברתית של ניצול מרות לפגיעה מינית בנשים, הטקסטים **בהארץ** מציגים נרטיב חלופי נוסף: פרשת קצב כסיפור של שחיתות פוליטית. כפי שעלה מהטקסטים **בידיעות אחרונות**, גם כאן ניתן למצוא כתבות על אודות פרשת קצב בצמוד לכתבות המעידות על שחיתות בצמרת השלטונית. רצף של כותרות וכתבות באותו עמוד, המעידות בעקיפין או במישרין על התנהלות פסולה של אנשי ציבור, ממקם את פרשת קצב כאחת מפרשות השחיתות הפוליטית. מעבר לפן העריכתי המשרת נרטיב זה, גם הפן התוכני מתגייס לעיצוב סיפור השחיתות באמצעות תכנים חדשוניים ופרשוניים. לדוגמה: "חלק מכלי התקשורת כרכו את ההחלטה אתמול עם התפתחויות אחרות בישראל: 'הרמטכ"ל התפטר, הנשיא חשוד באונס - האם ישראל במשבר?' (קשתי ואוני, 24.1.07). "לא עוד השלמה עם עסקאות מפקפקות בצמרת [...] זהו ציון דרך בתהליך של מיאוס החברה הישראלית מהפוליטיקה הישנה וממשרתי ציבור מאכזבים" (אורן, 1.7.07).

מול השיח המציג את פרשת קצב כמקרה מובהק של שחיתות פוליטית ואולי כפסגת השפל, בשלושת החודשים הראשונים לפרשה נמצאו מאפיינים המבקשים לשמור על ממלכתיות מאופקת. הגישה הממלכתית ניכרת תחילה בפן החזותי שליווה את הפרשה: הטקסט המילולי פורסם בסמיכות לתמונות ממלכתיות של הנשיא קצב. בתצלומים אלו הוא נראה בחליפה רשמית, לוחץ ידיים, בעמידה זקופה, בחיוך מתון, כשברקע דגל ישראל וכיוצא בזה. יחד עם זאת, עם התפתחות 'פרשת קצב' ניתן להצביע על יותר דימויים ומאפיינים דמוניים הנקשרים לדמותו של קצב. הממצאים מצביעים כי עד הגשת כתב האישום, חלק הארי של תצלומי קצב הם ממלכתיים. בהמשך הם מקבלים מימד דמוני, עד כדי דמוניזציה מוחלטת. שמירה על הממלכתיות באה לידי ביטוי לא רק בפן החזותי, אלא גם בסיקור הניטרלי-אובייקטיבי בניסוח הכותרות כמו-גם בשימוש הרב במונח הממלכתי נשיא המדינה. גם לפי ממצאיה של פלג (2012), שילוב המילים "נשיא המדינה" פחת עם התפתחות הפרשה.

הסיפור, כפי שהוצג באופן כללי **בהארץ**, מציג את פרשת קצב כסמל למחדל הממסדי, הן מהבחינה המשפטית (נכון להסדר הטיעון) והן מהבחינה הפוליטית (נשיא מדינה שביצע עבירות מין, וביקורת כלפי חברי הכנסת שבחרו בו מלכתחילה). מאופן סיקור הפרשה – הטחת ביקורת והעלאת החשש לגורל המוסד הנשיאותי – מצטיירת נקודת מבט חיצונית ומנוכרת המתיימרת לעליונות והתנשאות ובכך מרחיקה עצמה מהמקרה. **הארץ** מספר את 'פרשת קצב' כפרשה של שחיתות פוליטית שהביאה לביזיון לאומי. מרגע שמערכת המשפט הרשיעה אותו ובכך עשתה צדק, ניכר כי 'הסדר שב למקומו' ובכך נחתמה השערוריה והעיסוק בפרשה.

הו(א)רשע: דה-הומניזציה של התוקף

הטקסטים **בהארץ** מחזקים את התפיסה הסטריאוטיפית לפיה אדם יצרי ומפלצתי. תפיסה זו עומדת כנגד המציאות המציירת תמונה עגומה אחרת, בה מרבית מקרי האונס מתבצעים

על ידי גבר 'נורמטיבי', שיש לו היכרות קודמת עם הנתקפת. חלק מהדברים הנאמרים, בעיקר ממאמרי הדעה והפרשנות, רוויים בתפיסות סטריאוטיפיות שאחת מהן היא מניע התאוה (להב, 2008). **בהארץ**, כמו ב**ידיעות אחרונות**, עולה הטענה שמדובר בגבר שיצרו ותאוותו גברו עליו. כלומר, זו משיכה מינית שיצאה מכלל שליטה, ולא פשע אלים. לדוגמה: "קצב הוא אדם שיצרו גבר על תבונתו" (ליבנה, 30.12.10). "החורים היו במה שהנשיא ראה בכל דבר שזו בלשכתו ותחושת העלבון היא של כולנו" (מרקוס, 24.1.07).

הנרטיב הדמוני נמצא בשני העיתונים ומורכב מאפיון קצב כעסקן פוליטי, רמאי, בזוי ורודף בצע המבקש לשמור על ההטבות שזכה להן כנשיא. ממצאים אלו מחזקים את ממצאיה של פלג (2012) המעידים על היעדר הריסון המילולי בסיקור פרשת קצב כשקשרו לשמו דימויים מהשואל. למילים הנבחרות ליצירת נרטיב יש משמעות. בהתאם, המילים שנבחרו על ידי הכתבים לתאר את תגובות קצב במהלך ראיון עמו מרמזות על אי אמינותו ועל אי יציבותו ומציגות אותו כמשוכנע בתיאורית קונספירציה מגוחכת. באמצעות הגחכת התיאוריה, מתאפשר לקורא לגחך על דמותו של קצב ולהעצים את הדה-הומניזציה כלפיו.

חלק חשוב בתהליך הדה-הומניזציה של קצב, מעבר לכותרות ולניסוחים שהפכו דמוניים יותר ויותר, הוא הפן החזותי. כאמור, בתחילת הפרשה שילב **הארץ** תמונות ממלכתיות בלבד. אך עם התפתחות הפרשה, הפן החזותי מאבד ממלכתיותו ומשרת את הנרטיב הדמוני וכך קצב מוצג כ"רשע". בהתאם לכך הוא נראה בתצלומי תקריב לא מחמיאים, המבטאים אימה, אלימות ותוקפנות. תמונות נוספות מציגות אותו לעיתים עם שפתיים קפוצות, בתמונות אחרות נראה אותו מנופף בידיו, פיו פעור ומראהו הכללי כעוס, זועף ושרוי בסערת רגשות. תצלומים מסוג זה מסייעים לבניית נרטיב דמוני הנבנה סביב קצב.

להשערתי, הגישה המרוחקת שבחר בה **הארץ** לסיקור הפרשה מובנית בתהליך הדה-הומניזציה שעבר קצב. באמצעות נרטיב זה העיתון מתנער מנקיטת גישה חברתית מקיפה. עצם הצגת קצב כיוצא דופן, כמקרה חריג, כמו גם כ'מקרה מזעזע' כפי שעולה ממחקרה של להב (2008), מתעלם מהעובדה שמדובר בתופעה חברתית שכיחה הפוגעת בנשים וכי זהו אינו מקרה פרטני 'מזעזע' ויוצא דופן. העיתון מציג את הוקעת קצב מהחברה כמסר לכך שהסדר שב לכונו, למרות שבפועל הבעיה החברתית היא חריפה ומתמשכת.

דיון

בדומה לממצאי מחקרן של להב (2009) ופלג (2012), השיח **בהארץ** על וסביב פרשת קצב נמצא כמדווח באופן ענייני. יחד עם זאת, העיתון מרחיב ומעמיק בהתייחסותו לפן המשפטי וניכרת התייחסות ביקורתית להתנהלות המשפטית בפרשה. אך בשאיפתו לדיווח 'איכותי', טכני ומרוחק הוא אינו משמש כשופר של המוסר הממלכתי, הפוליטי או הציבורי. בהקשר זה לא ניתן להתעלם מהחשיבות של עבודת העיתונאים בארגון העובדות והאירועים לכדי נרטיבים המועברים לקהל

הנמענים וכך מסייעים להם לפענח את האירועים באופן 'נכון'. בשערוריה כדוגמת 'פרשת קצב', טמונות משמעויות והשלכות רבות ברובד הפוליטי, הציבורי והמשפטי. לאור זאת, נכון יהיה לומר כי דיווח חדשות כעובדות 'יבשות' בלבד לוקה בחסר ואף מציג תפיסה שגויה של תפקיד העיתונאי. הערך המקצועי ואחריותו של העיתונאי אינם רק לספק מידע, אלא להוסיף פרשנות ולמסור מידע באופן סיפורי (אלבין, 2004). יחד עם זאת, ממצאי המחקר מצביעים כי השיפוטיות של **הארץ** מקבלת במה בטורי ומאמרי הדעה והפרשנות, שפתחו צוהר לנוכחותו של שיח ביקורתי ער ונוקב מההיבט הפמיניסטי, הפוליטי והמוסרי.

הדיווחים הטכניים **בהארץ**, להבדיל **מידיעות אחרונות**, מהווים אתגר בבואנו לבחון את דקויות הנרטיבים העולים מהדיווח החדשותי. זאת, פרט לנרטיב המשפטי העולה באופן ברור ונהיר. אך 'נרטיב העל' המשפטי בסיקור **הארץ** אינו מנותק מהקשר חברתי, נהפוך הוא. לפי אלבין (2004), יש לראות בעיתונאים כאחראים על עיצובו של השיח הציבורי וכי כל בחירה שלהם כמו מה וכיצד לפרסם, מעוגנת בהקשר חברתי ממנו הם יוצאים ובו הם כותבים. חשוב לציין כי **הארץ** ניכרת הפרדה, או לכל הפחות שאיפה להפרדה, בין אובייקטיביות בדיווח החדשותי לבין מאמרי דעה ופרשנות סובייקטיביים. לכן, בהקשר של מאמרי פרשנות וטורי דעות, הביקורת מקבלת במה ופורשת את משנתה המעלה, בין היתר, שיח פמיניסטי, דה-הומניזציה לתוקף, שיח המקשר את פרשת קצב לרצף אירועי שחיתות פוליטית וקריאת צער כללית על המוסריות שאבדה. 'היקולי' של **הארץ** מושמע באופן ברור מטורי הדעה והפרשנות ומאמרי המערכת.

הממצאים מצביעים כי **בהארץ** קולן של הנשים נשמע באופן חיובי, ברור ומובהק יותר מאשר **בידיעות אחרונות**. העיסוק במרכיבים המשפטיים-משטרתיים הופיעו גם **בידיעות אחרונות**; אך בלטו בו גם נרטיבים אחרים, כמו 'רומן אסור' ו'התקוף כקורבן'. **בהארץ** הנרטיב הבולט הוקדש לסיקור התהליך המשטרתי והמשפטי. כמו כן, בלט הנרטיב הפמיניסטי שבא לידי ביטוי בצידוד בנשים המתלוננות בפרשה ומתן בולטות גבוהה יותר להן, להבדיל **מידיעות אחרונות**, שבו הבולטות בסיקור ניתנה לקצב.

הסיקור העיתונאי של פגיעות מיניות בנשים מרבה להתמקד בנשים עצמן, באישיות שלהן ובהתנהגותן, וכך מסייע לסמן אותן כאחראיות על עצם תקיפתן ואת גופן כאובייקט מיני הזקוק להגנה. סיקור כזה מחזק את התפיסה הדיכוטומית לפיה אישה יכולה להיות 'קדשה' או 'קדושה', כלומר האישה אינה מיוצגת כסובייקט מורכב. עליה להיות 'האישה הטובה' ('קדושה') שהיא אישה חלשה, חסודה, תמימה ובעלת חזות צנועה. מנגד 'האישה הרעה' ('קדשה') בעלת מאפיינים הממוסגרים כשליליים: פתיינית, מינית וחזקה (להב, 2009). ב'פרשת קצב' ניתן לראות בשני העיתונים כי ייצוג הנשים נוטה לשעתק פרופיל של קורבן סטריאוטיפי. כלומר, על מנת שהסיקור התקשורתי יציג אותה כ'קורבן אמיתי', עליה להיות מוצגת במדדים המאפיינים את ה'קדושה', 'האישה הטובה'. **ידיעות אחרונות** מתעכב על הצגת המתלוננות בין שני קצוות דיכוטומיים: 'האישה הפאסיבית', זו שהעיתון מחבק בהבנה את תלונתה על אונס, לעומת 'האישה האגרסיבית',

שאינה עונה לסטריאוטיפים של קורבן אונס על פי מיתוס 'אונס אמיתי' (נבו, 2003). לכן, האחרונה 'זוכה' להטלת ספק בתלונתה ודחיקתה לשולי השית. בכך הסיקור **בידיעות אחרונות** לא רק שאינו מאתגר את הדעות הקדומות בכל הנוגע לפרופיל הנאנסת, אלא אף משמר ומשעתק את אותו המיתוס. אף על פי שנמצא כי הסיקור **בהארץ** מחזיק בנרטיב בעל מאפיינים פמיניסטיים, וככזה מצודד במתלוננות, מספק כתבות ומדורי פרשנות המתייחסים לנקודת מבטן של הנפגעות באופן כללי, עדיין אין הוא מציע פרופיל חלופי של האישה המותקפת. כאשר אין מי שיקרא על פרופיל זה תיגר, הוא נותר סטריאוטיפי כשהיה.

שני העיתונים מגלים חרדה לגורל המוסד הנשיאותי ומציגים את 'פרשת קצב' כחלק מתופעה רחבה של שחיתות פוליטית. למרות המשקל הרב שניתן לנרטיב המשפטי **בהארץ**, בניגוד ל**ידיעות אחרונות**, הפרשה פורסמה גם בהקשר רחב של אלימות מינית. בנוסף, מתוקף העובדה כי **הארץ** מצדד יותר בנשים מאשר בקצב, עולה לפני השטח נרטיב בעל מאפיינים פמיניסטיים ברורים לאורך סיקור הפרשה כולה, ולא רק לאחר הכרעת הדין כפי שנעשה ב**ידיעות אחרונות**. הסיקור בשני העיתונים התחיל בערעור על עצם הטענה שאירע אונס: **בהארץ** משום שאין החלטה משפטית בנידון ומניסיון לשמור על ממלכתיות מוסד הנשיאות; **בידיעות אחרונות** משום העלאת חשש לרומן, תוך התייחסות להתנהגותה של הקורבן בנימה מאשימה, דוגמת חזרתה לעבודה בסביבה בה אירע האונס ובעיסוק במדדים של הסכמה או אי ביטוי חד משמעי לסירובה. בנוסף, ניתן לראות ב**ידיעות אחרונות** נרטיבים המרמזים על האשמת הקורבן במישרין או בעקיפין במקביל לפגיעה באמינותה. העיתון מצטט מגוון טיעונים מצד התוקף ומי מטעמו מבלי לצרף לכך הסבר, אם בהקשר של טקטיקה משפטית ואם בהקשר של פרשנות מומחה בטראומה של נפגעות עבירות מין.

למרות הסיקור הרחב והממושך של הפרשה (2006-2011) בשני העיתונים, לא ניכר אימוץ של נרטיב חד משמעי, המבקר באריכות ולעומק את התופעה החברתית השכיחה של ניצול מיני של נשים בכלל ומכוח השררה בפרט, לא התעורר דיון חברתי במבנה המגדרי של שוק העבודה זאת בדומה למחקרה של פלג (2012) והמקרה שהצטייר כ"מקרה מזעזע" (להב, 2008). **ידיעות אחרונות** בסיקור אירוע גדול ממדים זה, נותר במסגרת כתיבת סיפורי רקע, ראיון מקורבים, ניתוח, הצגת השערות, פרשנות, ומעקב אחר התפתחות הסיפור לשערוריה. כך גם **בהארץ**, כאשר הדגש הוא על מעקב התפתחות הסיפור ברמה המשטרית (התקדמות החקירה) וברמה המשפטית (התנהלות היועץ המשפטי, הרכב השופטים, התפתחות ההליך המשפטי).

הדרמטיזציה בשני העיתונים, אך בעיקר **בידיעות אחרונות**, מאששת את דבריהם של לאל והינרמן (Lull and Hinerman, 1997), כי שיטת הדיווח והדרמטיזציה הן עיקריות בדיווח של שערוריה, ולא בגדר תופעת לוואי. הדרך בה שני העיתונים משתמשים בדרמטיזציה (גם אם בעצמות שונה) באמצעות שחזור העבירה, שימוש בפן החזותי, הערכת תגובת הדמות הראשית, הצגת סיפורי רקע מרגשים עם פוטנציאל לייצר אמפטיה ושאיפה לכוון מסר מוסרי תוך שילוב הסבר התופעה לפי נקודת מבט מרוחקת. חשוב להתייחס גם לדרך בה השערוריה התקשורתית הסתיימה. ניתן לראות

זאת בשני העיתונים, כאשר הדמות שהפרה את הנורמות הוקעה מהציבור על ידי המערכות האמונות על כך. ובעצם הרשעתה וכניסתה מאחורי סורג ובריח, הסדר שב לכנו והחברה יכולה להמשיך בשגרה היומיומית בה הנורמה אינה מופרת; ובכך תמה השערוריה ותמה ההתעסקות בה.

שני העיתונים, פופולארי ונפוץ מחד גיסא ואיכותי הפונה לקהל מסוים מאידך גיסא, מהווים ומעצבים את השיח התקשורתי הרווח בתקופה הנדונה. לכן, לאור ניתוח הטקסטים ותוך התייחסות להבדלים בין העיתונים, אתייחס לשיח התקשורתי הכללי כמקשה אחת ואטען כי המרחב התקשורתי מסגר את 'פרשת קצב' כהפרה של הנורמות והמוסר. הפרה המהווה חלק מתופעה רחבה של שחיתות פוליטית בצמרת ההנהגה הישראלית וקריאה לכך שמעמד וכוח השררה לא מספקים חסינות מהמערכת המשפטית. אך קישור הפרשה לשחיתות בהנהגה לא מספק אמירה חד משמעית וגורפת לגבי היות 'פרשת קצב' חלק מתופעה חברתית רחבה של אלימות מינית כלפי נשים.

סיכום

'פרשת קצב' חצתה גבולות וזכתה לסיקור נרחב גם בבחינה בין-לאומית. היא זכתה לסיקור ארוך המורכב מיסודות דרמטיים של הנרטיב. הנושא רגיש במיוחד מאחר שמדובר בנשיא מדינת ישראל וכי מוסד הנשיאות שהוא עומד בראשו אמור לייצג את הממלכתיות, הנורמות והמוסר. זאת, במקביל לעובדה שהוא נשוי ושומר מצוות. השילוב של כל אלו הגביר את עוצמת הכיסוי התקשורתי ומשך הזמן שבו הסיפור הופיע בכותרות. מעבר לכך, גם אירועי המפתח לאורך הפרשה ('נאום ההגנה/המאשים של קצב', חזרתו מעסקת הטיעון ועוד) החיו את הסיקור התקשורתי (Ekstrom & Johansson, 2008), כמו גם החשיפה ההדרגתית בתקשורת של עדויות מפיחן של עשר נשים שונות שטענו לתקיפה מינית מצדו של קצב. מחקר זה ממצב את 'פרשת קצב' כמקרה בוחן דרכו ניתן לבחון את המשמעויות החברתיות של התופעה, המתרחשת גם במקרים פחות מוכרים ובולטים בשיח הציבורי. מתוך השוואה בין הנרטיבים שהופיעו בסיקור העיתונאי ניתן להצביע על כך שהשיח הרווח בתקשורת הישראלית שירטט הבנות שמרניות ופטריארכליות של תופעת האלימות המינית כנגד נשים; בעוד שהדין המשפטי הציע נקודת מבט ברורה בכל הנוגע לניצול שררה לפגיעות מיניות בנשים ואף הציב גבולות ברורים לגבי השאלות על הלגיטימיות של יחסים מיניים במערכת היררכית.

המחקר הנוכחי טוען כי בעקבות הפסיקה המשפטית בעניינו של קצב, אומץ נרטיב פמיניסטי בשני העיתונים בסיום הפרשה. אימוץ נרטיב מסוג זה (גם אם בסיום הפרשה) היה בבחינת קו פרשת המים שבישר על ענני השינוי, אשר נראו שנים לאחר מכן כאשר נחשפו מקרים דומים נוספים. נראה כי האמירה הברורה בדבר אשמתו של קצב בביצוע עבירות מין כנגד עובדות הכפופות לו חיזקה סיקור תקשורתי המעודד נשים להתלונן ומרתיע גברים מלפגוע. ההרשעה ולאחריה השיח התקשורתי והשיח הציבורי מהווים נקודת ציון משמעותית והניחו את היסודות הראשוניים לרגישות תקשורתית בנוגע לפגיעות מיניות בנשים בכלל, ובמקומות עבודה ומתוקף השררה בפרט.

ייתכן כי אף היוו מצע ראשוני לחיבוקי של התקשורת הישראלית את קמפיין #MeToo, שהסעיר את העולם והציף את השכיחות של פגיעות מיניות בקרב נשים. הסיקור התקשורתי של קמפיין #MeToo ושלוחותיו מעלה לקדמת השיח התקשורתי והציבורי את מרכזיות הקול הנשי בהקשר של פגיעות מיניות. הדיון במסעות אלו מחייב התייחסות למיתוסים הרבים שהושרשו סביב פגיעות מיניות בנוגע לסיבות שלהן, למי הן מתרחשות ולמי לא, למניע התאווה של התוקף, לפרופיל התוקף כאדם זר וסוטה, למיתוס כי אישה שנפגעה מינית מתלוננת באופן מיידי וכן הלאה (להב, 2008; נבו, 2003). יתרה מכך, השיח התקשורתי מדווח ומסקר מסעות אלו, שהם ביטוי למאבק עולמי נגד פגיעות מיניות בנשים, וכך, באופן מודע או לא, פועל לניפוץ המיתוסים. קמפיין #MeToo זכה לבולטות גבוהה בכל אמצעי התקשורת. בין הגורמים לכך ניצבות העובדות כי התוקף הוא ידוען (וויינסטין, במאי בעל שם עולמי), מספר נשים חשפו עדויות בעניינו בזו אחר זו ובהמשך, השימוש ברשת החברתית המחיש את ממדיה העצומים של תופעת האלימות המינית נגד נשים. היקף האזכורים לביטוי MeToo ברחבי העולם גרם לנשים רבות להבין כי המקרה שאירע להן הוא לא פרטני, אלא חלק מתופעה רחבה הנוגעת לכלל הנשים. הקמפיין הצליח להעביר לנשים את התחושה שהן לא לבד, שמאמינים להן ובכך העצים נשים נוספות להמשיך ולהנכיח את הפגיעות המיניות מעל כל במה אפשרית. במבט רטרוספקטיבי על שינוי השיח ב'פרשת קצב' ניתן להצביע על מאפיינים דומים: התוקף ידוען, חשיפה של מספר נשים את הפגיעות, ואמירה חד משמעית בנוגע לאלימות מינית שהטתה את השיח התקשורתי מסורתית. כאשר במקרה של MeToo מדובר באמירה מתוך רחבי הרשת ובמקרה של משה קצב מדובר בפסיקת בית המשפט שהביאה לקדמת הבמה את הקול הנשי.

איני צופה כי השיח התקשורתי לאחר עידן #MeToo יביא עימו שינוי עמוק ומהפכני באופני הסיקור של פגיעות מיניות. סיקור תקשורתי בעל מאפיינים פמיניסטיים בוודאי יהיה קיים בפלטפורמות תקשורתיות המגדירות עצמן כביקורתיות וחברתיות, פלטפורמות מקוונות כגון: אתרי חדשות, אתרי תוכן או עיתון יומי, ביניהם "המקום הכי חם בגיהנום", "העוקץ", "פוליטיקלי קוראת" ו"דבר ראשון". לשם אימות השערה זו, יש לערוך מחקר עתידי. אך יש לקחת בחשבון כי מדובר במקורות תקשורתיים שאינם פופולאריים בשיח הציבורי. ייתכן כי עם חלוף השנים נראה התחזקות של מקורות מקוונים אלו או הקמה של נוספים. זאת, עד שבכירים ובכירות בתעשיית התקשורת יבקשו לנתב את השיח אחרת. בהמשך לכך, רה-קונסטרוקציה של הסיקור התקשורתי מנקודת מבט פמיניסטית עשויה לכוון חברה שוויונית יותר ובעלת מודעות מגדרית גבוהה. לאור ריבוי מקרי אלימות כלפי נשים וניצול המומנטום של קמפיין MeToo, יהיה נכון לערוך שיתוף פעולה של גורמים בכירים בתעשיית התקשורת עם נציגות בולטות בשדה הפמיניסטי (אקדמאיות ואקטיביסטיות) למען הכשרה מגדרית בגופי התקשורת (משודרת, מקוונת, כתובה) בדגש על ספרות הטראומה על אלימות מינית. כאמור, אי ההכרה בזווית הפסיכולוגית פוגעת מייצרת ומשמרת עוול כלפי נפגעות תקיפה מינית. סיקור תקשורתי בעל מודעות מגדרית בסוגיה יתרום לניפוץ סטריאוטיפים ויפעל לשיים כל אירוע בהקשר רחב ולא כמקרה בודד. יש לכך חשיבות, מאחר שברגע שמשיימים (קרי, מתן שם) את המצב, אם כטרור מיני (להב, 2008; קמיר,

(2007) ואם כ"טראומה עיקשת" (זיו, 2012), אזי הדיון המבודד העוסק בפרט (בקורבן או בתוקף) או במאפייני אירוע מסוים, עובר התקה לדיון רחב ברמה המבנית. התקה זו מאפשרת הסתכלות ביקורתית ופוליטית, המסמנת מה לא תקין במציאות החברתית הכללית במקום ברמה הפרטנית. בד בבד, התעוררות של עמדה רפלקסיבית כזו מזמנת גם את הזכות להתנגד (זיו, 2012). הנגשת ידע מגדרי ולוונטי לקהילה העיתונאית וקיומה של נוכחות נשית בכל סיקור של תקיפות מיניות עשויים להוביל לצמצום משמעותי בתופעת הפגיעות מיניות. זאת ועוד, גוף תקשורת שייקח על עצמו יוזמה אמיצה זו עשוי להצמיד את השיח התקשורתי ואת החברה לקראת עתיד חברתי שונה, טוב ושוויוני יותר לנשים וגברים כאחד.

מחקר זה מהווה רק טלאי אחד בשמיכת הטלאים התקשורתית המורכבת לא רק מעיתונות ממוסדת, אלא גם מן הרשתות החברתיות. לכן, בעתיד חשוב יהיה לבדוק מחקרית כיצד קיומן של הרשתות החברתיות כשחקניות מרכזיות בכינון של מחאות חברתיות דוגמת MeToo ושלוחותיה עשוי לשנות את אופני סיקור התקשורת הממוסדת את תופעות האלימות המינית נגד נשים. מחקר אשר יכול גם את נקודת מבטם של בכירים בקהילה העיתונאית על אופני הסיקור שלהם לפני ואחרי MeToo עשוי להשפיע בפועל על יצירת שינוי בסיקור אירועים דומים, כמו גם להרחיב את הידע על אודות יחסי הגומלין בין הרשתות החברתיות והתקשורת המסורתית.

רשימת המקורות

- אברהם, א' (2001). **ישראל הסמויה מעיני התקשורת: הקיבוצים, ההתנחלויות, ערי הפיתוח והישובים הערביים בעיתונות**. ירושלים: אקדמון.
- אברהם, ד' (25 ביולי, 2012). סקר TGI: "ישראל היום" מוביל, "ידיעות אחרונות" מתחזק. **וואלה**. נדלה מתוך <https://b.walla.co.il/item/2552942>
- איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות ונפגעי תקיפה מינית בישראל (2018). **דו"ח שנתי 2018: מציאות מטרידה - 20 שנה לחוק למניעת הטרדה מינית**. נדלה מתוך <https://katzr.net/cc1291>
- באטלר, ג' (2001). **קוויר באופן ביקורתי**. תרגמה ד' רז. תל אביב: רסלינג.
- רכזי הסיוע לנפגעות ונפגעי תקיפה מינית בישראל (2017). **נייר עמדה על סיקור תקשורתי על עבירות מין**. נדלה מתוך <https://katzr.net/07f634>
- אלבין, ר' (2004). **כרוניקה של דלדול התבונה: אתיקה בפרקטיקה העיתונאית**. תל אביב: הקיבוץ המאוחד.
- אלון, א' (30 בספטמבר 2018). #לא התלוננתי: יש טונות של סיבות למה נשים לא מתלוננות. **ynet**. נדלה מתוך <https://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-5360610,00.html>
- אלמוג, ש' (1999). **עיני המערער חשכו'**: בין הנרטיבי לנורמטיבי. **מחקרי משפט, ט"ו**, 295-320.
- אלמוג, ש' (2009). **טראומה נרטיב ומשפט**. בתוך: ש' אלמוג, ד' ביניש וי' רותם (עורכות), **ספר דליה דורנר** (עמ' 143-160). הוצאת נבו.

- נציבות שירות המדינה (2019). הטיפול בהטרדות מיניות דו"ח מסכם לשנת 2018. **נציבות שירות המדינה**. נדלה מתוך <https://katzr.net/417214>
- הקר, ד' (2001). אלימות והטרדה: הטרדה מינית, מאפייני ומימדי התופעה. בתוך: ל' לבנון (עורכת), **מילים מטרידות: סוגיות בהטרדה מינית מילולית** (עמ' 37-45). ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה.
- הריס, ר' ופיכטלברג-ברמץ, א' (2012). הטרדה מינית בעבודה: ממצאים מסקרים באמצעות טלפון ואינטרנט. **משרד התמ"ת מחקר וכלכלה**. נדלה מתוך <http://economy.gov.il/Research/Documents/X11458.pdf>
- וולפספלד, ג' (2012). **תקשורת פוליטית: חמישה דברים שחייבים לדעת**. הרצליה: בית ספר סמי עופר לתקשורת, המרכז הבינתחומי.
- זיו, א' (2012). טראומה עיקשת. **מפתח**, 5, 74-55.
- זלקינד, מ' (2018). דו"ח שנה ל#MeToo: מה השתנה בטיפול בהטרדות מיניות בשוק התעסוקה? **שדולת הנשים בישראל**. נדלה מתוך <https://katzr.net/055186>
- חדשות 2 (15 באפריל, 2016). 'הארץ' ביטאון של שמאל רדיקלי. **mako**. נדלה מתוך https://www.mako.co.il/news-military/politics-q2_2016/Article-dac2ab1375a1451004.htm
- להב, ה' (2006). **שקופות - פטריארכיה ועריכה בטקסט עיתונאי: מקרה מבחן של סיקור אונס בעיתונות הישראלית**. חיבור לשם קבלת תואר דוקטור. תל אביב: אוניברסיטת תל-אביב.
- להב, ה' (2008). **'מקרה מזעזע' סיקור תקשורתי של תקיפות מיניות בישראל**. תל-אביב: מכון חיים הרצוג לתקשורת, חברה ופוליטיקה. אוניברסיטת תל אביב.
- להב, ה' (2009). 'הנאשמת', 'הסיוט' ו'התנות המכני': מקרה מבחן של סיקור אונס בעיתונות הישראלית. **מגמות**, מ"ז (1-2), 86-109.
- למיש, ד' (1997). שוות ערך תקשורתי: מבט פמיניסטי על התקשורת הישראלית. בתוך: ד' כספי (עורך), **תקשורת ודמוקרטיה בישראל** (עמ' 119-139). ירושלים: מכון ון ליר, תל אביב: הקיבוץ המאוחד.
- למיש, ד' (2002). המדיה, הזונה והמדונה. **פנים**, 22, 84-93.
- למיש, ד' (2007). הפוליטיקה של הדרת מיעוט בתקשורת: דימויי נשים וסיקור האלימות נגדן. בתוך: ד' כספי (עורך), **תקשורת ופוליטיקה** (עמ' 185-207). תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה.
- מור, א' (2011). הטרדה מינית במקום העבודה: שיעוריה, מאפייניה ותפישות מגדריות ביחס אליה. **סוגיות חברתיות בישראל**, 11, 159-185.
- מורדל, א' (13 בדצמבר 2018). מסמך נתונים על METOO. **Vigo** מקבוצת יפעת.
- mako (17 באוקטובר 2017). #metoo: קמפיין הרשת להעלאת המודעות להטרדות מיניות". **mako**. נדלה מתוך <https://www.mako.co.il/women-magazine/Article-23f690d35992f51006.htm>

- מקינן, ק' (2005[2003]). מין לא שוויוני. בתוך ד' ברק-ארז (עורכת), **פמיניזם משפטי בתיאוריה ובפרקטיקה** (עמ' 63-72). תל אביב: רסלינג.
- נבו, ג' (2003). **היכרות קודמת והתנגדות כמרכיבים בהאשמת קורבן אונס: מודלים פונקציונליים ופסיכו פיזיים**. חיבור לשם קבלת תואר מוסמך. רמת גן: אוניברסיטת בר-אילן.
- נגבי, ע' (2009). **סיפורי אונס בבית המשפט: ניתוח נרטיבי של פסקי דין**. תל אביב: רסלינג.
- סבה, ל' א' וליבן-קובי, מ' (1995). **עבירת האונס: היבטים קרימינולוגיים**. בתוך: פ' רדאי, כ' שלו ומ' ליבן-קובי (עורכות), **מעמד האישה בחברה ובמשפט** (עמ' 235-279). ירושלים: שוקן.
- סער, צ' (8 בנובמבר, 2017). **סוף סוף הפסקנו לסתום את הפה**. נשים, תמשיכו לחשוף אותם. **הארץ**. נדלה מתוך <https://www.haaretz.co.il/premium-1.4586109>
- ספקטור-מרזל, ג' (2010). **מנגנוני ברירה בטענה של זהות סיפורית**. בתוך: ל' קסן ומ' קרומר-נבו (עורכות), **ניתוח נתונים במחקר איכותני** (עמ' 63-96). באר שבע: אוניברסיטת בן-גוריון בנגב.
- ספקטור-מרזל, ג' (2012). **הסיפור אינו כל הסיפור: תעודת הזהות הנרטיבית**. **מגמות**, 2, 227-250.
- הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (16 באוקטובר, 2018). **סקר ביטחון אישי 2017**. נדלה מתוך <https://did.li/RTYHw>
- עמית, א' (23 בפברואר, 2015). **אחת מתוך אחת: הנתונים המחרדים על אחוז נפגעות התקיפה המינית בישראל**. **חדשות 13**. נדלה מתוך <https://13news.co.il/10news/mmnews/129966>
- פישביין, ע' (7 במרץ, 2016). **הארץ, עיתון לאנשים שאוהבים לבטל את המנוי**. **המקום הכי חם בגיהנום**. נדלה מתוך <https://www.ha-makom.co.il/post/einat-fishbain-haaretz>
- פלג, ע' (2012). **זלתיים פתוחות: השפעת התקשורת על המשפט בישראל**. תל-אביב: מטר.
- קופפר, ח' (2007). **אונס בתקשורת: הסיקור של הטיפול המשפטי באונס בעיתונות כתובה - 1975-2004**. חיבור לשם קבלת תואר מוסמך. רמת גן: אוניברסיטת בר-אילן.
- קליין, ל' (2012). **על החובה והאחריות התקשורתית בסיקור תופעות אלימות מינית**. בתוך: א' שוחט (עורכת), **דוח שנתי: אחריות חברתית התמודדות עם פגיעה מינית בישראל 2012**. **איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות ונפגעי תקיפה מינית בישראל**. נדלה מתוך <http://www.1202.org.il/template/default.asp?siteID=1&catId=286&maincat=28>
- קליין, ע' (2010). **ניתוח שיח ביקורתי של טקסט עיתונאי**. בתוך: ל' קסן ומ' קרומר-נבו (עורכות), **ניתוח נתונים במחקר איכותני** (עמ' 230-253). באר-שבע: אוניברסיטת בן-גוריון בנגב.
- קמיר, א' (2002). **פמיניזם, זכויות ומשפט**. תל אביב: משרד הביטחון.
- רועה, י' (1994). **אחרת על תקשורת: שבע פתיחות לעיון בתקשורת ובעיתונות**. אבן יהודה: רכס.
- שוורץ, א' (2014). **"עיראקים אשכנזים מאוד": על אותנטיות, גבולות מעמדיים והמטפוריקה של השפה האתנית בישראל**. **תיאוריה וביקורת**, 43, 103-130.
- שדמי, א' (2003). **לקראת תפיסה אחרת של אלימות גברים נגד נשים: אחריות החברה והמדינה**. **ביטחון סוציאלי**, 64, 5-44.
- תירוש, י' (2001). **סיפור של אונס, לא יותר: על הפוליטיקה של ייצוג טקסטואלי בע"פ 3031/98**. מדינת ישראל נ' שבתאי. **משפטים**, ל"א, 579-622.

- Benedict, H. (1992). *Virgin or Vamp: How the Press Covers Sex Crimes*. Oxford: Oxford University Press.
- Blackstone, A. & Gardner S. K. (2018). Mobilization in response to workplace harassments: Lessons from one university setting. *Trends in Diversity, 1*(1), (pp. 1-20).
- Boyle, K. & Rathnayake, C. (2019). #HimToo and the networking of misogyny in the age of #MeToo. *Feminist Media Studies, 19*(pp. 1-19).
- Carter, C. (1998). When the 'Extraordinary' becomes 'Ordinary': Everyday news of sexual violence. In C. Carter, G. Branston, & S. Allan (eds.), *News, Gender and Power* (pp. 219-232). London: Routledge.
- Clark, K. (1992). The linguistics of blame representations of women in *Surfs* reporting of crimes of sexual violence. In M. J Toolan (ed.), *Language, Text and Context* (pp. 208-226). London: Routledge.
- Ekstrom M. & Johansson. B. (2008). Talk scandals. *Media, Culture & Society, 30*(1), (pp. 61-79). עמודים.
- Fairclough, N. M. (1995[1988]). Discourse representation in media discourse. *Sociolinguistics*, vol. 17(2). (pp.125-139).
- Gruber, J. E. (1997). An epidemiology of sexual harassment: Evidence from North American and Europe. In W. O'Donohue (ed.), *Sexual Harassment: Theory, Research and Treatment* (pp. 84-98). Boston: Allyn and Bacon.
- Glaser, B. G. & Strauss, A. L. (1967). *The Discovery of Grounded Theory Strategies for Qualitative Research*. Aldine Transaction. New Brunswick: Aldin Transactions.
- Lehman-Wilzig, S. N., & Seletzky, M. (2010). Hard news, soft news, 'general' news: The necessity and utility of an intermediate classification. *Journalism, 11*(1), (pp. 37-56).
- Lull, J. & Hinerman, S. (1997). The search for scandal. In J. Lull & S. Hinerman (eds.), *Media Scandals: Morality and Desire in the Popular Culture* (pp. 1-33). New York: Columbia University Press.
- McLaughlin, L. (1998). Gender, privacy and publicity in 'media event space'. In C. Carter, G. Bradsford, & S. Allan, (eds.), *News, Gendered Power*. (pp. 71-90). London: Routledge.
- Meyers, M. (1997). *News Coverage of Violence Against Women: Engendering Blame*. Thousand Oaks: Sage
- Renkema, J. (2004). *Introduction to Discourse Studies*. Amsterdam: John Benjamins.

- Scheppele, K. L. (1992). Just the facts, ma'am: Sexualized violence, evidentiary habits, and the revision of truth. *NYL Sch. L. Rev.*, 37, 123.
- Smith, P. & Bell, A. (2007). Unraveling the web of discourse analysis. In E. Devereux (ed.), *Media Studies; Key Issues and Debates* (pp. 78-100). London: Sage.
- Strauss, A. & Corbin, J. (1990). Grounded Theory Research: Procedures, Canons and Evaluative Criteria. *Zeitschrift für Soziologie*, 19(6), 418-427.
- Sunindyo, S. (2004). Murder gender and the media: Sexualizing politics and violence. In C. Carter & L. Steiner (eds.), *Critical Reading: Media and Gender* (pp. 87-103). Maidenhead: Open University Press.
- Thompson, J. B. (2000). "What is Scandal?": *Political Scandal: Power and Visibility in the Media Age*. Cambridge: Polity.
- van Dijk, T. A. (ed.). (1997). *Discourse Studies. A Multidisciplinary Introduction*. London: Sage.
- Wodak, R. & Fairclough, N. M. (1997). Critical discourse analysis. In T. A. van Dijk(ed.), *Discourse as Social Interaction: Discourse Studies. A Multidisciplinary Introduction* (pp. 258-284). London: Sage.
- Wodak, M., & Meyer, R. (2001). *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: Sage.
- Riessman, C. K. (2008). *Narrative methods for the human sciences*. Sage.

כתבות מעיתון הארץ

- אורן, א' (1 ביולי, 2007). "אוושה של מרי ציבורי" הארץ. עמ' 2.
- אשרי, א' (28 באוגוסט, 2006). "טלוויזיה-מי פה חסר ישע?". הארץ. עמ' 16.
- בנדור, א' (11 בספטמבר, 2006). "חזקת חפות? לא ממש". הארץ. עמ' 15.
- גדעון, א' (24 באוגוסט, 2006). "שאלות ותשובות- האם אפשר להגיש כתב אישום?" הארץ, עמ' 2.
- גולן, א' (17 באוקטובר, 2006). "כל נשי הנשיא". הארץ. עמ' 13.
- גולן, א' (10 ביולי, 2007). "זה לא רומן". הארץ. עמ' 21.
- זינגר-חרותי, ר', ברקת ע' ואהרונוביץ' א' (9 ביולי, 2006). "מקורבים לנשיא: לא הוגשה תלונה למזוז, פוליטיקאים מנסים לפגוע בו". הארץ, עמ' 15.
- זינגר-חרותי, ר' (27 בספטמבר, 2006). "א' לנשיא: כפית עליי יחסי מין". הארץ. עמ' 1.
- זינגר-חרותי, ר' (1 באוקטובר, 2006). "א' התלוננה במשטרה עורך הדין של קצב אמר את שמי בטלוויזיה". הארץ. עמ' 8.
- זרחין, ת' (12 במרץ, 2009). "התנגדתי. אמרתי לו 'מה אתה עושה?' זה נראה כמו נצח. הוא אמר לי 'תירגעיי'". הארץ. עמ' 3-1.
- חסון, נ' (1 באוקטובר, 2006). "6 שנות מאסר לאל"מ זאהר שהורשע באונס חיילת". הארץ. עמ' 8.
- יועז, י', זינגר-חרותי, ר' וברקת ע' (10 ביולי, 2006). "בכירים במשרד המשפטים: מזוז יורה על חקירה פלילית בפרשת הנשיא קצב". הארץ. עמ' 1.

- יועז, יי, ליס, יי וזינגר-חרותי, ר' (23 באוגוסט, 2006). "קצב ייחקר היום באזהרה: בכיר במשטרה: החומר המצטבר דרמטי". **הארץ**. עמ' 1.
- יועז, יי (4 ביולי, 2007). "ארבע גרסאות לאותו אונס: הסתירות בעדות נגד קצב ששכנעו את היועץ מזוז. א' השנייה, מסמכי החקירה". **הארץ**. עמ' 1,2.
- לוי, ג' (31 בדצמבר, 2010). "יש שופטים בתל אביב". **הארץ**. עמ' 1,3.
- ליבנה, נ' (30 בדצמבר, 2010). "רגע מכוון, פרש בלי ראש". **הארץ**. עמ' 4.
- מאמר מערכת (25 בינואר, 2007). "נבצר ממנו". **הארץ**. עמ' 19.
- מרקוס, יי (24 בינואר, 2007). "כבוד הנשיא, דרייפוס הוא לא". **הארץ**. עמ' 7.
- סגל, ז' (30 בדצמבר, 2010). "לשבט או לחסד, נשיא לשעבר על הכוונת השיפוטית". **הארץ**. עמ' 2.
- סיני, ר' (24 בינואר, 2007). "החלטת מזוז, מסר חשוב לאלפי נשים". **הארץ**. עמ' 1,10.
- סיני, ר' (29 ביוני, 2007). "היועץ והנשים, שנה מטרידה". **הארץ**. עמ' 1,4.
- קשתי, א' ואוני א' (24 בינואר, 2007). "שרת החינוך: אי אפשר לתלות בכיתות תמונת נשיא שמואשם בעבירות חמורות". **הארץ**. עמ' 2.

כתבות מעיתון ידיעות אחרונות

- אברמוב, (17 באוקטובר, 2006). "הנשיא קצב עדיין זועק את חפותו". **ידיעות אחרונות**. עמ' 2.
- ירקוני, יי (23 במרץ, 2011). "מבית הנשיא לבית הכלא". **ידיעות אחרונות**. עמ' 2-3.
- ירקוני, יי (23 במרץ, 2011). "כמו רצח". **ידיעות אחרונות**. עמ' 2.
- ירקוני, יי (23 במרץ, 2011). "מופע הזעם". **ידיעות אחרונות**. עמ' 8.
- ירקוני, יי ומאירי א' (28 ביוני, 2007). "שערוריית מין בבית הנשיא". **ידיעות אחרונות**. עמ' 2-3.
- מאירי, א' וסבן, א' (27 ביולי, 2006). "המשטרה מתמקדת בחשד: קצב נפל קורבן לסחיטה". **ידיעות אחרונות**. עמ' 20-21.
- מאירי, א' וסבן, א' (7 בספטמבר, 2006). "חמש מתלוננות נגד הנשיא קצב". **ידיעות אחרונות**. עמ' 4-5.
- מאירי, א' (5 ביולי, 2007). "ראיון עם גילה קצב". **ידיעות אחרונות**. עמ' 2-3.
- מולא, ש' וצימוקי, ט' (9 ביולי, 2006). "הקלטת הלוהטת של נשיא המדינה". **ידיעות אחרונות**. עמ' 4.
- מרון, ג' ושלום ע' (20 באוקטובר, 2006). "הצד שלו הצד שלה- הוא לא מסכן הוא איש רע". **ידיעות אחרונות**. עמ' 8-13.
- מרון, ג' ושלום ע' (14 ביולי, 2006). "הנשיא ואני". **ידיעות אחרונות**. עמ' 16-21.
- צורי, מ' (24 באוגוסט, 2006). "המשפחה התומכת". **ידיעות אחרונות**. עמ' 5.
- צורי, מ' וירקוני, יי (23 במרץ, 2011). "אלחם עד הסוף". **ידיעות אחרונות**. עמ' 4.
- קדמון, ס' (11 בנובמבר, 2011). "האנס מספר 1". מוסף השבת, **ידיעות אחרונות**. עמ' 9.
- קדמון, ס' (31 בדצמבר, 2010). "נשיא השפלי". מוסף השבת, **ידיעות אחרונות**. עמ' 6-7.
- קדמון, ס' (23 במרץ, 2011). "לדיראון עולם". **ידיעות אחרונות**. עמ' 3.
- שיפר, ש' וברנע, נ' (15 בספטמבר, 2006). "האזרח ק'". **ידיעות אחרונות**. עמ' 6-7.

הערות

¹ למרות שישנה אלימות מינית כלפי גברים, ההתייחסות היא בנקבה משום שמדובר בתופעה שמאפייניה המגדריים מבהירים כי הרוב המוחלט של קורבנות פגיעה מינית הן נשים.

² https://medium.com/@erin_gallagher/metoo-hashtag-network-visualization-960dd5a97cdf

³ איתן מורדל, מנכ"ל Vigo מקבוצת יפעת (החברה המובילה בישראל בניטור וניתוח, מחקר ופיתוח מערכות טכנולוגיות לניהול השיח ברשת), הציג בפניי את הנתונים שנאספו מהרשת החברתית על ידי החברה (דצמבר, 2018). <https://ifat.co.il/%d7%97%d7%91%d7%a8%d7%95%d7%aa-%d7%94%d7%a7%d7%91%d7%95%d7%a6%d7%94/vigo/>

⁴ משום שמדובר בשני סוגי עיתונים מרכזיים הפונים לקהל שונה ורחב, אני מבקשת להציג זאת כמרחב תקשורתי המייצג את השיח התקשורתי הרווח בתקופת המחקר.

⁵ חוק העונשין תשל"ז 1977, סעיף 352 (א) איסור פרסום. נדלה מ:

https://www.nevo.co.il/law_html/Law01/073_002.htm#Seif513